

Noora Kelovaara

Musiikkitoiminta varhaiskasvatuk- sessa tunnekasvatuksen tukena

Materiaalipaketti 1-3-vuotiaiden musiikkitoimintaan

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

2.4.2022

Tekijä	Noora Kelovaara
Otsikko	Musiikkitoiminta varhaiskasvatuksessa tunnekasvatuksen tukena. Materiaalipaketti 1-3-vuotiaiden musiikkitoimintaan.
Sivumäärä	31 sivua + 2 liitettä
Aika	02.04.2022
Tutkinto	Sosionomi
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Seija Mäenpää Yliopettaja Saira Nevanen
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön aiheena oli tutkia varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan yhteyttä tunnekasvatuksen tukemiseen 1-3-vuotiaiden ryhmässä. Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda materiaalipaketti, joka tukee tunnetaitojen kehittymistä musiikkikasvatuksen avulla. Lisäksi tarkasteltiin sitä, pystytäänkö tämänkaltaista tavoitteellista toimintaa toteuttamaan tämän ikäisille. Opinnäytetyötä varten tein materiaalipaketin, jonka sisältöä toteutin helsinkiläisessä yksityisessä päiväkodissa INTO SCHOOL International Preschoolissa. Materiaalipakettiin sisältyi viisi korttia, joissa jokaisessa on nuotit valitsemaani lastenlauluun, jotka oli valittu tutkimuksiin nojaten. Ohjauskertoja INTO SCHOOL International Preschoolissa oli kaksi. Opinnäytetyössä menetelminä käytettiin mm. yksilöllistä huomioimista, toisen huomioimista ja kuuntelemista, yhteissoittamista, jaettuja kokemuksia, mallintamista, sanallistamista ja yhteistä keskustelua.</p> <p>Toteutettua musiikkitoimintaa arvioitiin havaintojen ja keskustelujen perusteella. Ohjauskertoilla hyödynsimme materiaalipaketin laulukortteja musiikkituokioissa. Kahden ohjauskerran jälkeen totesin, että materiaalipaketin kortteja tulisi käyttää useammin ja systemaattisemmin, jotta kohderyhmän ikäiset lapset pystyisivät sitoutumaan ohjattuun toimintaan ja toteuttamaan laulukorttien suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa.</p>	
Avainsanat	Tunnetaidot, musiikkikasvatus, varhaiskasvatus

Author	Noora Kelovaara
Title	Music activities in the early childhood education supporting emotional education. Material package for music activities for children from age of one to three.
Number of Pages	31 pages + 2 appendices
Date	2 nd of April 2022
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Instructors	Seija Mäenpää, Lecturer Saila Nevanen, Principal lecturer
<p>The purpose of this functional thesis was to study whether music education in the early childhood education can support the development of emotional skills in a group of children from the age of 1 to 3. The aim of this functional thesis was to create a material package to support the development of emotional skills through music education. In addition to the material package, this functional thesis aimed to observe whether this kind of goal-directed activity is possible for children of this age group.</p> <p>I created a material package for this functional thesis and tested its content at a private preschool INTO SCHOOL International Preschool in Helsinki. The material package included five cards and each of them had notes of a children's song based on research I had done. I conducted music activities using these cards twice at INTO SCHOOL International Preschool. The methods that I used in this functional thesis included individual consideration, consideration of and listening to others, playing music together, shared experiences, modeling, verbalization and shared conversations.</p> <p>Music education activities were evaluated by observing and having discussions afterwards. During these music activities I used the material I created. After conducting twice these music activities with this material I discovered that in order to these cards to function in this age group, this material package should be used more often and systematically to engage the children better and to achieve the objective of this material.</p>	
Keywords	Emotional skills, music education, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tunnetaidot ja musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa	3
2.1	Varhaiskasvatus	3
2.2	Tunnetaidot ja empatia	4
2.3	Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa	4
2.4	Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa	5
3	Tunteet varhaislapsuudessa	6
3.1	Tunnetaidot ja empatia suhteessa hyvinvointiin nykyaikana	7
3.2	Alle 3-vuotiaiden tunteiden säätelyn taidot	8
3.3	Vuorovaikutuksen merkitys	9
3.4	Yhteisöllisyyden merkitys	9
3.5	Vertaissuhteet ja minäkuva	10
3.6	Lapsen osallisuuden vahvistaminen musiikin keinoin	11
4	Kehittämistehtävä	12
4.1	Opinnäytetyön työelämäkumppani	13
4.2	Eettisyys ja luotettavuus	14
4.3	Musiikkituokioiden suunnittelu	14
4.3.1	Lastenlaulujen käyttöluvut	15
4.3.2	Kohderyhmä	16
4.4	Musiikkituokion kortit	17
4.5	Musiikkituokioiden toteutus	20
4.5.1	Ensimmäinen musiikkituokio	21
4.5.2	Toinen musiikkituokio	22
5	Pohdinta	23
	Lähteet	27
	Liitteet	
	Liite 1. Materiaalipaketti	
	Liite 2. Tutkimuslupa	

1 Johdanto

Tunnetaidot ovat ihmisessä sisäänrakennettuina (Peltonen 2005: 17). Musiikki vaikuttaa kokonaisvaltaisesti ja saa ihmisissä aikaan tunteita. Työhistoriani ja kokemukseni kertyessä, olen laittanut merkille, miten musiikkikasvatuksessa usein päämääränä on musiikin oppiminen; esimerkiksi se, miten laulutaito, soittotaito ja rytmitaju kehittyvät. Näiden taitojen kehittäminen on tietenkin tärkeää, mutta haluan painottaa opinnäytetyössäni sitä, miten musiikilla on myös vahva emotionaalinen vaikutus ja miten tunnekasvatus voidaan ottaa osaksi varhaiskasvatuksen musiikkikasvatuksesta.

Kaikilla ihmisillä on tunteita ja olemme varmasti kaikki kokeneet elämässämme erilaisia tunnetiloja musiikkia kuunnellessamme. Nämä tunteiden kokemukset tapahtuvat joko tiedostaen tai tiedostamatta ja samoja tunteita voi kokea myös musiikkia opiskellessa. Kun opimme tunnistamaan erilaisia tunteita, niin opimme säätämään niitä, ja näin olen myös ymmärtämään tunnetiloja toisissa ihmisissä ja lopulta eläytymään niihin. Varhaiskasvatuksessa tulisi olla tilaa ja aikaa tunteiden tunnistamisen oppimiselle. Tämä auttaa lasta olemaan oma itsensä ja ottamaan huomioon myös toiset lapset sekä heidän tunteensa. (Peltonen 2005: 15.) Musiikkitoiminta toimii tunnetaitojen opetteluun apuna myös silloin, jos kielellisessä kehityksessä on haasteita. Jos sanoja ei ole tai ne eivät riitä, niin soittamisen voi ottaa ilmaisemaan tunnetiloja.

Lapsi oppii vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin, ja se, miten hän varhaisessa kommunikaatiossa on, rakentuu katseen, tarkkaavaisuuden, eleiden, ilmeiden, liikkeiden ja ääntelyn keinoja käyttäen. (Koivula & Laakso 2017: 111.) Musiikkitaitojen opettelu voi auttaa jäsentämään erilaisia tunteita selkeämmäksi, ja että musiikin opiskelun avulla voi ymmärtää syy-seuraussuhteita omassa tekemisessään. On myös tutkittu, että lapsen aivotoiminta hyötyy musikaalisesta toiminnasta (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017:87). Yhteismusisoinnissa korostuu sosiaalinen vuorovaikutus ja tiettyjen pelisääntöjen noudattaminen (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017:109). Tämä luo mahdollisuuden myös omien tunnetilojen tunnistamiseen ja tunteiden säätelyyn.

Tunnekasvatuksen merkitys on vuosien varrella noussut esille isommalla volyyymilla varhaiskasvatuksen kentällä. Varhaiskasvatuksessa tunnetaitojen opettaminen olisi suotuisaa, mutta se ei ole vielä systemaattisesti päätyntä toimintaan. Usein tunnetaitojen opettelu otetaan osaksi satujen ja muiden lukutuokioiden yhteydessä. Tunnetaitojen opettaminen on kuitenkin opetussuunnitelmassa, joten sen myötä tunnetaitojen

opettelemisen tulisi olla myös järjestelmällisempää kuin mitä se vielä tällä hetkellä on. (Opetushallitus 2020.)

Haluan selvittää kuinka musiikkitoiminta varhaiskasvatuksessa vaikuttaa lasten empatia- ja tunnetaitojen kehitykseen. Musiikkitoimintaa varhaiskasvatuksessa hyödynnetään suhteellisen paljon, mutta olen halunnut opinnäytetyössäni keskittyä sen tunneilmiasun puoleen ja siihen, miten se mahdollisesti auttaa lapsia tunnistamaan niin omia tunteita kuin ympärillä olevien tunteita. Kalliopuska (1983: 167) kertoo tutkimuksesta, jossa selvisi, että musiikkiluokan oppilaat olivat empaattisempia kuin rinnakkaisluokan oppilaat. Tätä on selitetty yhteissoittamisella; yhteisvastuun lisääntyessä yhteishenki lisääntyy (Kalliopuska 1983: 167).

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden suunnittelu ja toteuttamisvaiheen taustalla oli se ajatus, että jos musiikkitoimintaan otetaan tunnekasvatus mukaan, niin se ei enää ole pelkästään taitoihin perustuvaa opettamista, vaan tällä tavalla musiikki olisi myös kanava, jonka kautta voi tutustua omiin ja muiden tunteisiin. Fredriksonin (2011: 134) mukaan päivähoitossa oleville alle 3-vuotiaille päivän ainoat musiikilliset kokemukset voivat tapahtuvat varhaiskasvatuksessa, joten on tärkeää kiinnittää huomiota siihen, millaisia mahdollisuuksia musiikille tarjotaan ja ymmärtää näiden mahdollisuuksien merkitys varhaiskasvatuksen kannalta. Lisäksi on tärkeää, että varhaisina vuosina musiikin opiskelussa säilytetään ilo ja luovuus (Fredrikson 2011: 134). Kullberg-Piilola (2005: 31) kirjoittaa, että lapsen tapa oppia ilmaisemaan tunteita on jokaiselle lapselle yksilöllinen. Jos lapsi ei halua puhua tunteistaan, niin se on sallittava ja sen sijaan voidaan keskittyä puhumaan tunteista ryhmässä yleisellä tasolla (Kullberg-Piilola 2005:31). Tunnetaitoja tukevan musiikkitoiminnan avulla tämä onnistuu. Jalovaara (2009: 97) toteaa, että tunnetaitojen opetus sopii toiminnallisiin menetelmiin ryhmätilanteissa, koska silloin voidaan harjoitella vuorovaikutustaitoja ja toisen asemaan asettumista.

Mediassa on lähivuosina ollut surullisia otsikoita liittyen lasten kiusaamiseen. Ylen uutisessa (Rosvall 2021) kerrotaan, että koulukiusaamisen kitkemiseen etsitään uusia keinoja. Kiusaamiseen puuttumisen lisäksi on kannattavaa miettiä, miten kiusaamista voidaan ennaltaehkäistä? Pohdin, voisiko varhaiskasvatuksen musiikkitoiminta lisätä lasten empatiataitoja ja näin ollen vähentää kiusaamista tulevaisuudessa? Rosvall (2021) kirjoittaa Ylen uutisessa, että tehokkain tapa kiusaamisen ehkäisyssä voisi olla se, että empatiaa herätellään lapsissa samalla kun kiusaaminen tuomitaan. Helsingin Uutisissa (2021) kerrotaan kahden vuoden pilotista Laakavuoren koulussa, jonka aikana lapsia on ohjattu tekemään erilaisia toiminnallisia tehtäviä, jotka sisältävät mm. tunteiden tunnistamisen opettelua ja sitä, miltä ne näyttävät ja tuntuvat. Pilotin aikana kaikille luokille

oli lisätty lukujärjestykseen yksi tunti tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Tulokset osoittivat, että lasten yhdessä viihtyminen kasvoi, keskittyminen tunneilla parantui, rasismi ja kiusaaminen vähentyi ja tunteiden säätelyn taidot paranivat sekä kommunikaatio mieltä painavista asioista opettajan kanssa lisääntyi. (Helsingin Uutiset 2021.)

Opinnäytetyössäni selvitän millainen musiikkitoiminta voisi parhaiten tukea 1-3-vuotiaiden lasten tunnetaitojen oppimista varhaiskasvatuksessa. Tämän opinnäytetyön kehittämistehtävänä on luoda materiaalipaketti varhaiskasvatukseen tukemaan tunnekasvatusta musiikkitoiminnassa. Kortit ovat liitteenä (Liite 1). Keskityn opinnäytetyössäni tunnetaitojen lisäksi osittain myös empatiataidon kehittymisen tukemiseen. Toteutin materiaalipaketin ja testasin sen ohjaamalla musiikkitoimintaa INTO SCHOOL International Preschoolin 1-3-vuotiaiden ryhmässä, jossa oli seitsemän lasta. Opinnäytetyössäni pohdin voiko tämänkaltaista toimintaa järjestää alle 3-vuotiaiden kanssa. Peilaan materiaalissani käytettyjä lauluvalintojani sekä lauluihin sidottua toimintaa teoreettiseen viitekehyykseen. Lopuksi pohdin millaisia mahdollisuuksia materiaalipaketin käytössä olisi varhaiskasvatuksessa myös muiden ikäisten lasten kanssa.

2 Tunnetaidot ja musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa

2.1 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus kuuluu suomalaiseen koulutusjärjestelmään ja vaikka huoltajilla onkin ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta, niin varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää sekä vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista. Varhaiskasvatus pääpiirteissään on suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Siinä painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on taata yhdenvertaiset edellytykset lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Se on yhteiskunnallinen palvelu, jonka tehtävänä on edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, johon varhaiskasvatuksen järjestäjät ovat oikeudellisesti velvoitettuja. Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus koostuu kolmesta osasta; valtakunnallisesta, paikallisesta ja lasten omasta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki. (Opetushallitus 2018: 7-8 & 14.) Varhaiskasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia yksilöihin, perheisiin ja yhteiskuntaan (Laaksonen 2022: 23).

2.2 Tunnetaidot ja empatia

Tunnetaidoilla tarkoitetaan ihmisen kykyä käsitellä tunteitaan. Tunnetaitojen avulla voidaan kohdata toinen ihminen aidosti ja suvaita erilaisia ihmisiä (Jalovaara 2009: 96). Jalovaara (2009: 38) toteaa, että kun ihminen osaa samaistua toisen asemaan, ja tunnistamaan miltä toisesta tuntuu, niin hän pystyy olemaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Empatia on kokemusten jakamista eli myötäelämistä. Sitä ei tule kuitenkaan sekoittaa myötätuntoon eli sympatiaan. Empatia on kokemus toisen ihmisen mielentilojen tunnistamisesta. (Aaltola & Keto 2017: 25.) Empatia auttaa oman ja muiden käyttäytymisen selittämisessä ja on siksi välttämätöntä sosiaalisten suhteiden muodostumisessa ja ylläpitämisessä. (Aaltola & Keto 2017: 20). Tieteellisessä kirjallisuudessa empatia jää usein vaille tarkempaa selitystä, ja sosiaalipsykologissa empatiakäsityksiä on yli kymmenen erilaista. Näitä käsityksiä tutkijat eivät tule aina avanneeksi. (Aaltola & Keto 2017: 24)

Kalliopuska (1983) määrittelee Empatia-tie ihmisyyteen-kirjassaan empatian seuraavalla tapaa. Empatialla tarkoitetaan sitä, että osaa eläytyä toisen tunteisiin ja ymmärtää toista. Empaattinen ihminen pystyy tajuamaan mitä toinen tuntee ja kokee. Se on aina kokemuksellinen asia. Empaattinen ihminen pystyy vain hetkellisesti samaistumaan toisen tunteisiin ja ajatuksiin, jonka jälkeen hän voi tarkastella tilannetta objektiivisesti, puolueettomasti. (Kalliopuska 1983: 11, 13, 27.) Empatia on muokkautuvaa, ja sitä voidaan kehittää ja laajentaa. Empatiataidon kehittäminen lähtee sen ymmärtämisestä. (Aaltola & Keto 2017: 147.)

2.3 Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa

Jalovaara (2009: 96) kertoo tarkoittavansa lapsen tunnetaidoilla mm. sitä, että lapsi osaa leikkiä yhdessä ystävän kanssa tai esimerkiksi hillitä mielihalujaan saavuttaakseen tavoitteellisen päämäärän. Opetushallituksen Tunteesta Tunteeseen (2020) teoksen mukaan tunnetaitojen harjoittelu alkaa itsehavainnoinnista ja reflektoinnista, eli siten, että ihminen oppii mahdollisimman rehellisesti tunnistamaan omia kokemuksiaan ja tunteitaan. Ihminen peilaa aina itseään toisista ihmisistä. Tunnetaitojen opetteluun kuuluu tunteiden tunnistamisen lisäksi tunteiden nimeämistä, ilmaisemista ja hallintaa. (Opetushallitus 2020.)

Varhaiskasvatuksen arvoperustaan on nostettu mahdollisuus kehittää tunnetaitojaan (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018: 21). Perusta tunnetaitojen oppimiselle luodaan varhaislapsuudessa. Kaikki tunteet ovat ihmisessä jo syntymästä lähtien ja ihmisen on opeteltava tunnistamaan ja hallitsemaan niitä. Siihen tarvitaan avuksi aikuista, joka esimerkein ja havainnollistaen tukee lasta tämän kehittyessä. Leikki ja sadut ovat tärkeä tapa opetella tunteiden tunnistamista. (Isokorpi 2004: 127.) Mitä enemmän tunnekasvatusta varhaiskasvatukseen sisällytetään, niin sitä enemmän se hyödyttää lasta tämän kehityksessä. Hyviin tuloksiin voitaisiin tässä päästä hyödyntämällä musiikkitoimintaa luontaisena osana tunnekasvatusta. Opettajien panostus tunneopetukseen lisää lapsen kykyä hallita tunteitaan. Siihen vaikuttaa esimerkiksi se, miten opettajat puhuvat tunteista ja toimivat ristiriitatilanteiden käsittelyssä. (Webster-Stratton 2011: 249.)

On tutkittu, että tunnetaitojen opettaminen on parantanut sosiaalisia taitoja ja sosiaalisia suhteita sekä vähentänyt sosiaalista ahdistuneisuutta. Tunnetaidoilla on yhteys ihmisen kehitykseen, ja on todettu, että ne vaikuttavat oleellisesti mm. sosiaaliseen kyvykkyyteen, taitoon auttaa muita, kykyyn jakaa omastaan ja väkivallattomuuteen. (Opetushallitus 2020.)

2.4 Musiikkikasvatus varhaiskasvatuksessa

Lindeberg-Piironen & Ruokonen (2017: 19) toteaa, että musiikkikasvatus on aina vuorovaikutusta. Heidän mukaansa vuorovaikutus perustuu vastavuoroisuuteen ja musiikkikasvatuksessa on tärkeää, että kasvattaja aidosti välittää siitä, mitä tekee. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen (2017: 19.) Yhtenä oppimisen alueena Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018: 42-43) on ilmaisun monet muodot ja siihen liittyy musiikillinen ilmaisu. Sen tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisiä kokemuksia sekä vahvistaa kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Sen lisäksi että musiikkitoiminnassa lauletaan, soitetaan, loruillaan, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan sen mukana, varhaiskasvatuksen taiteellisen ilmaisun perustana on tarjota lapsille motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. (Varhaiskasvatuksen perusteet 2018: 42-43.) Musiikkitoiminta toimii lapsille myös hyvänä puheenopetuksena ja varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnalla on pysyviä aivojen kehitykseen liittyviä yhteyksiä (Ruokonen 2011: 125-126). Musiikkikasvatuksessa tulisi kiinnittää huomiota kokonaisvaltaisuuteen, elämyksellisyyteen ja johdonmukaisuuteen sekä painottaa lapsen ikätason mukaista kehitystä tukevia seikkoja. On myös tärkeää huomioida musiikin kokeminen luonnollisena osana ihmisen jokapäiväistä toimintaa niin, että musiikkisuhde säilyy hyvänä ja voimavarana läpi elämän (Lindeberg-Piironen & Ruokonen, 2017: 135).

Suomalaiseen varhaisiän musiikkikasvatustoimintaan ovat vaikuttaneet keskeisesti neljä musiikkipedagogia: Kodaly, Jaques-Dalcroze, Orff ja Suzuki. Suzuki on tunnettu erityisesti varhaisen soitonopetuksen pedagogiikan kehittämisestä, Kodaly on puolestaan kehittänyt pienille lapsille sopivan tavan oppia musiikin kieltä laulavan käden avulla, Jaques-Dalcroze nähdään musiikkiliikunnan perustajana ja Orff on kehittänyt lapsille sopivan soittimiston. Suomalaisessa varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnassa yhdistetään toimivasti kaikkien näiden neljän pedagogin ajatuksia. (Ruokonen 2011: 127.)

3 Tunteet varhaislapsuudessa

Webster-Stratton (2011: 246-247) jakaa tunnereaktiot tapahtuvaksi kolmelle tasolle. Ensimmäinen, ja yleisin taso, sisältää neurofysiologiset ja biokemialliset reaktiot. Nämä kattavat autonomiseen hermoston säätelevät elintoiminnot: sydämen sykkeen, verenkierron, hengityksen, hormonien erittämisen ja hermostolliset reaktiot. Käytännössä siis, jos ihminen esimerkiksi suuttuu, niin hänen kasvonsa punohtuvat ja syke nousee. Toisella tasolla tarkoitetaan behavioristista tasoa. Tällä tasolla tunteet heijastuvat ihmisen käytökseen. Näitä elementtejä voivat olla mm. ilmeet, itku, katse, vetäytyminen pois muiden seurasta, uhkaava käytös ja viivästyneet reaktiot. Kolmas taso on kognitiivinen ja siihen sisältyy tunteiden sanoittaminen joko puhuttuna, kirjoitettuna tai ajateltuna. Tunnereaktioiden säätely on opittava taito. (Webster-Stratton 2011: 246-247.)

Yksi lapsen tärkeimmistä kehitystehtävistä onkin tunteiden säätelyn ja niiden hallitseminen. Tämä on jatkuva prosessi. Jokainen meistä kuitenkin tuntee eri tunteet omalla ainutlaatuisella tavallamme. Tunteilla on keskeinen merkitys vuorovaikutukselle jo vauvasta lähtien. Vauva kommunikoi tunteillaan ja vanhemmat ymmärtävät vauvan tarpeita jakamalla tämän tunnetiloja. Kurjien tunnetilojen jakaminen voi lievittyä, kun toinen ymmärtää ja antaa apuaan. Positiivisten tunteiden jakaminen voi puolestaan lisätä mielihyvää. Koska vauvan keinot ovat riittämättömiä tunteiden säätelyyn, niin se tarvitsee avuksi aikuista tunnetilojensa säätelyyn. Hiljalleen lapsi sisäistää ja oppii säätelymallit ja vähitellen hänellä on kyky säädellä omia tunteitaan itsenäisesti. Ensimmäisten elinvuosien aikana koetut tunnekokemukset ovat merkityksellisiä ihmisen koko myöhemmän kehityksen kannalta. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003: 459-465.) Lapsuuden tunnekokemukset jättävät ns. jäljen aivojen tunneratojen muotoutumiseen ja toimintaan, joka vaikuttaa myös ihmisen persoonallisuuden muokkautumiseen, sillä

suurin osa aivojen hermosoluyhteyksistä muodostuu kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana. (Jalovaara 2009: 19).

3.1 Tunnetaidot ja empatia suhteessa hyvinvointiin nykyaikana

Huhtinen-Hilden & Pantsu (2017: 382-383) toteavat, että musiikki voi olla merkityksellistä lapsen kasvun ja hyvinvoinnin tukijana muualla kuin varhaiskasvatuksessa esimerkiksi yhteisöllisissä tilanteissa, harrastuksissa tai ryhmätoiminnassa.

Lapsen on saatava tuntea ja kokea kaikenlaisia tunteita, jotta hän voi paremmin. (Isokorpi 2004: 129.) Isokorpi (2004: 131) kirjoittaa, että aiemmin on käytetty mallia, jossa aikuiset ovat pyrkineet välttämään lapsen vihan ja pettymyksen tunteet ohittamalla nämä esimerkiksi ohjaamalla negatiivisia tunteita tunteva lapsi toisaalle muusta ryhmästä. Peltonen (2005: 13) toteaa, ettei oikeita ja väriä tunteita ole, vaan jokainen tunne on aito, oikea ja siksi hyväksyttävä. Ihminen voi paremmin, jos hän saa näyttää ja vastaanottaa erilaisia tunteita, sillä ihmisen hyvinvoinnille voi olla vaarallista, jos jotkut tunteista kielletään. Kullberg-Piilola (2005: 32) on sitä mieltä, että tunteiden jakaminen positiivisiin ja negatiivisiin tunteisiin tuottaa vaikeuksia. Usein kiukku, viha ja suru lajitellaan negatiivisiksi tunteiksi, vaikka ne ovat kaikille ihmisille yhteisiä ja elämään kuuluvia tunteita. Nimeämällä nämä tunteet negatiivisiksi annamme viestin, että kyseiset tunteet ovat ei toivottuja. Näiden tunteiden avulla kuitenkin voimme suojella itseämme. Esimerkiksi vihan tunne voi kertoa, että olo ei ole hyvä. Kun vihan tunteen osaa sanoittaa, tunteesta voi puhua, sen sijaan, että viha purkautuisi ulos aggressiona. Tunnistamalla, nimeämällä ja varsinkin sallimalla kaikki tunteet opetamme lapsille sen, että mitään tunteita ei tarvitse piilottaa eivätkä hyväksyttäviä tunteita ole vain positiiviseksi määritellyt tunteet. (Kullberg-Piilola 2005: 32-33.)

Kiusaamisen ennaltaehkäisy, tunnetaitojen opettelu ja musiikki empatiaa lisäävänä tekijänä ovat kaikki hyvinvointia lisääviä tekijöitä. Isokorpi (2004: 13) puolesta puhuu hyvinvoinnin edistämisestä sanoen, että nykyaikana ihmisten hyvinvointi ei määriy ainoastaan taloudellisen ja tiedollisen pääoman mukaan, vaan myös sosiaalinen ja emotionaalinen osaaminen nähdään tuottavan hyvinvointia. Isokorpi (2004: 13) mainitsee menestyneiden työntekijöiden käytöksessä ja toiminnassa esiintyvän emotionaalisia ja sosiaalisia taitoja. Perinteisesti keskiöön nostetut älykkyys, koulutus ja työkokemus eivät auta työssä ja elämässä menestymiseen vaan jo varhaislapsuudesta opitut tunnetaidot voivat edesauttaa elämässä pärjäämistä (Isokorpi 2004: 13). Goodmanin, Joshin, Nasimin & Tylerin (2015: 8-9) tutkimus toteaa, että tunnekasvatus edistää kokonaisval-

taista hyvinvointia. Tutkimuksessa puolletaan sitä, miten lapsuudessa opitut tunnetaidot ovat vahvasti yhteydessä aikuisena mielenterveyteen, hyvinvointiin ja yleiseen tyytyväisyyteen elämässä. (Goodman ym. 2015: 8-9). Tutkimuksen mukaan lapsuudessa opitut tunnetaidot parantavat itsesäätelyä, itsehillintää ja sosiaalisia taitoja. Näillä on yhteys ihmisen hyvinvointiin. (Goodman ym. 2015: 12.)

3.2 Alle 3-vuotiaiden tunteiden säätelyn taidot

Kokkosen (2010: 79) mukaan tunteiden säätelyyn vaikuttaa niin aivorakenteet kuin lapsen ja vanhemman vuorovaikutus. Kiintymyssuhde termiä käytti ensimmäisen kerran John Bowlby vuonna 1957. Bowlby kutsui vuorovaikutuskokemuksien muodostamaa tunneilmaisuihin ja kosketuksiin perustuvaa tunnesuhdetta kiintymyssuhteeksi. Kiintymyssuhde lähtee kehittymään vauvan ensimmäisien elinkuukausien aikana siten, miten aikuinen reagoi lapsen lähettämiin viesteihin kuten itkuun, hymyyn ja katsekontaktiin. Se miten näihin viesteihin vastataan, määrittelee sen, tuleeko kiintymyssuhteesta turvallinen vai turvaton. (Kokkonen 2010: 81.) Turvallisen kiintymyssuhteen myötä lapsi voi luottaa saavansa lohdutusta, tukea ja hoivaa (Veijalainen 2020: 20).

Itsesäätely, joka liittyy tunteiden säätelyyn, toteutuu, kun pystymme tietoisesti tai tiedostamatta suunnittelemaan käyttäytymistämme sekä mukauttamaan sitä. Sen ansiosta pystymme myös suunnittelemaan sekä mukauttamaan tunteitamme. Useissa tutkimuksissa on korostettu sitä, että lasten itsesäätely varsinkin varhaislapsuudessa on yhteydessä myöhempiin sosiaalisiin suhteisiin, sopeutuvaan käytökseen sekä fyysiseen että psyykkiseen terveyteen. Itsesäätelyn haasteisiin puuttumalla voidaan ennaltaehkäisevästi vaikuttaa merkittävästi lapsen hyvinvointiin ja kehitykseen. (Veijalainen 2020: 15-18.) Itsesäätelyn kehittyminen ja tunnetaitojen opettelu kehittää pohjaa kaveritaitojen opettelulle (Laaksonen 2022: 147).

Noin 6 kuukauden iästä alkaen lapset alkavat tuottaa musiikkia jokeltelun keinoin ja he liikkuvat musiikin tempoon musiikkia kuullessaan (Huotilainen & Särkämö 2012: 1336). Myöhemmin lapset oppivat ilmaisemaan musiikkia ilmein, elein ja liikkein. He toimivat kuulijoina, laulajina, soittajina ja tanssijoina musiikkia kuullessaan. Musiikin harrastaminen edistää päättelyn, kielen tarkkaavaisuuden, muistin ja motorikan kehittymistä. Musiikki voi myös muodostua tärkeäksi avuksi omien tunteiden tutkimisessa. (Huotilainen & Särkämö 2012: 1337.)

12kk-2-vuotiaiden tunteiden kehittämisessä on meneillään kausi, jolloin syntyy lisääntyviä yhteydenottoja muiden kanssa. Nämä kehitykselle tärkeät yhteydenotot lisäävät

ymmärrystä niin itsestä kuin myös muista. Varhaisia empatian muotoja ja tietoisuutta omista tunnereaktiosta alkaa tämän kauden aikana esiintymään. Sosiaalisia suhteita helpottaa se, kun motoriset ja kielelliset taidot kehittyvät. 2-vuotiaana lapset osaavat jo nimetä joitain tunteitaan, kuten iloinen, surullinen, vihainen ja pelokas. (Kokkonen 2010: 83). Kielellisen kehityksen vahvistuessa tunnetilojen sanoittaminen helpottuu ja tämä auttaa lapsia tunteiden säätelyssä. Jokainen lapsi kuitenkin oppii yksilölliseen tahtiin näitä taitoja. (Webster-Stratton 2011: 248-249.)

3.3 Vuorovaikutuksen merkitys

Lapset oppivat sosiaalisia taitoja jo pienestä pitäen. Aikuisen rooli on olla opetteluun tukemisessa rauhallinen ja määrätietoinen. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019.) Tunnetaitojen oppiminen vertaisryhmässä on jatkuva prosessi ja on aikuisten velvollisuus seurata sosiaalisten suhteiden toimivuutta ohjaten tarpeen ja tilanteen vaatimalla tavalla. Sosiaaliin taitoihin kuuluu vuorottelu, neuvottelu, kompromissien tekeminen, pettyminen, voittaminen ja häviäminen.

Tunnetaitoja on lukematon määrä. Mikään tietty menetelmä ei kuitenkaan sellaisenaan riitä tukemaan lapsen tunnetaitoja, sillä ne ovat yksilöllisiä ja laajoja, sekä ympäristöstä riippuvaisia. On tutkittu, että tunnetaitojen opetus koulussa on parantanut sosiaalisia suhteita ja vähentänyt sosiaalista ahdistuneisuutta. Koulujen lisäksi päiväkotien ryhmätoiminta on hyvä paikka harjoitella tunnetaitoja. Ryhmässä toimiessa kohdataan monia tunteita ja aikuisen rooli on tärkeä. Aikuisen tehtävä on keskustella lasten kanssa ja sanoittaa tunteita, jotta lapsi oppii hiljalleen itse kuvailemaan omia tunnekokemuksiaan. Empatiakyvyn kehittämisessä aikuisen rooli on tärkeä. Aikuisen tehtävä on ohjata lasten ajatuksia sellaiseen suuntaan, että lapsi huomaa hiljalleen myös muiden lasten tunnekokemuksia. (Opetushallitus 2020.) Ryhmässä lapset oppivat omien tunteiden tunnistamisen kautta hyväksymään myös vertaisten tunteita ja matka kohti empatiataitojen oppimista voi alkaa (Kullberg-Piilola 2005: 32).

3.4 Yhteisöllisyyden merkitys

Koivula (2010: 84) on tutkinut, että lapsiryhmissä yhteisöllisyys näyttäytyy konfliktien vähyytenä sekä muista välittämisenä ja huolehtimisena. Yhteisöllisyyden kehittyminen ei suoranaisesti tarkoita lasten välistä ystävyyttä, vaan näyttäytyy ystävysten toiminnassa välittämisenä ja toisista huolehtimisena. Yhteisen toiminnan pohjalta muodostuu hiljalleen me-tunne. (Koivula 2010: 84.) Koivulan (2010: 84) mukaan me-henki tarkoittaa

taa ryhmässä sitä, että ”me” olemme yhtä ja kuulumme yhteen. Yhteisöllisyyden muodostumisen edistämiseen liittyy lasten tasavertaisuus. Vastavuoroinen vaikuttaminen muodostuu, kun lapset kunnioittavat ja arvostavat toisiaan. (Koivula 2010: 116.) Kirves & Stoor-Grenner kirjoittaa (2017:47), että me-henki luo ryhmälle positiivista ilmapiiriä, jonka ansiosta lapsilla on helpompi ottaa yhteistä vastuuta ryhmästä ja sen jäsenistä.

Musiikkitoiminta varhaiskasvatuksessa on oiva mahdollisuus harjoitella toistemme kunnioitusta. Musiikkitoiminnassa voidaan harjoitella vuorottelua ja toiselle tilan antamista. Musiikin avulla voidaan jäljitellä äänien keinoin miltä jokin tunne voi tuntua sanattomasti esimerkiksi soittamisen keinoin. Jo pienikin lapsi voi soittaa esimerkiksi rytmimunaa hiljaa ja rauhallisesti tai lujaa ja voimakkaasti. Volyymien keinoin voidaan pohtia, miltä eri tunteet voivat tuntua itsessä ja toisissa.

Kun musiikkia tehdään yhdessä, niin ryhmässä olemisen taidot kehittyvät. Musiikissa myös onnistumisen, yhteen soittamisen tai laulamisen ilo, voi luoda yhteisöllistä tunnetta. Koivulan (2010: 110) tutkimuksessa yhteisöllisyys näyttäytyy mm. siten, että lapset muistuttivat toisiaan yhteisistä säännöistä ja auttoivat toisiaan. Näitä samoja taitoja voidaan myös musiikkitoiminnalla kehittää. Huotilainen & Särkämö (2012: 1337) toteaa, että yhdessä musiikin tekemisellä ja tanssimisella saadaan aikaan endorfiinien eli mielihyvän erittymistä. Sen eriytyminen tukee ryhmähengen muodostumista ja sosiaalisten suhteiden lujittumista. (Huotilainen & Särkämö 2012: 1337.)

3.5 Vertaissuhteet ja minäkuva

Laaksonen kuvaa vertaissuhteen tarkoittavan lapsen suhdetta toiseen lapseen, joka on suunnilleen samalla tasolla hänen kanssaan niin kognitiivisesti, sosiaalisesti kuin emotionaalisestikin (Laaksonen 2022: 58). Kiusaamisen ehkäisyssä vertaissuhteiden merkitys on tärkeä. Vertaissuhteissa lapsi rakentaa käsitystä itsestä suhteessa toisiin, omakseen asenteita, arvoja ja normeja sekä muokkaa persoonallisuuttaan. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2021.) Tasapainoiset vertaissuhteet tukevat lapsen kehitystä ja auttavat kaveritaitojen kehittymisessä. Vertaisryhmän rooli oppimisessa on merkittävä. (Laaksonen 2022: 60-61.) Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018: 76) pidetään tärkeänä niin vertaisryhmää kuin lapsen kokemusta yhteisöön kuulumisesta, kun puhutaan oppimisesta.

Varhaiskasvatus tarjoaa alustan vertaissuhteiden rakentumiselle. Lasten minäkuva muodostuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Varhaiskasvatuksessa vuorovaikutuk-

sessä ollaan päiväkodin henkilökunnan lisäksi toisten lasten kanssa. Minäkuvalla tarkoitetaan lapsen kokemuksia ja käsityksiä itsestään. Henkilökohtaisten kokemusten ja käsitysten lisäksi siinä yhdistyy muilta saatu palaute. Minäkuva ei ole pysyvä vaan se muuttuu läpi elämän. (Laaksonen 2022: 45-16.)

Kiusaaminen linkittyy kaveripulmiin, joita voi olla mm. haastava käyttäytyminen, ryhmän torjunta ja yksinäisyys. Kiusaamisella tarkoitetaan loukkaavaa ja vahingoittavaa vuorovaikutusprosessia, joka lopulta johtaa jonkun tai joidenkin sulkemista pois yhteisöstä. (Laaksonen 2022: 66). Kiusaaminen on ryhmädynaaminen ilmiö ja myönteisten vertais-suhteiden rakentamisen tulisi olla osa jokapäiväistä kasvatustyötä. Varhaiskasvatuksessa yhteisöllisyyteen liittyvien tekijöiden ottaminen huomioon on siis välttämätöntä kiusaamisen ehkäisyssä. Pienten lasten kiusaamisen ehkäisyssä on olennaista, että toiminta on tavoitteellista ja tietoista toimintaa. (Kirves & Stoor-Grenner 2017: 45.) Myönteisen minäkuva vahvistuminen tukee kaveritaitojen kehittymistä, joka tukee vertaisten hyväksyntää ja kaverisuhteiden muodostumista, joka taas vahvistaa minäkuva (Laaksonen 2022: 59). Laaksonen (2022: 59) kuvaa tätä myönteisen vuorovaikutuksen kehäksi. Kaveritaitojen harjoittelemisessa on päämääränä se, että lapset saavat niin turvallisia kuin myönteisiä kokemuksia omassa vertaisryhmässään. Nämä tukevat sekä tulevaisuutta että nykyhetkeä. Lasten kehitystä, kasvua, oppimista ja hyvinvointia vahvistetaan tulevaisuutta varten. Nykyhetkessä varmistetaan, että lapsilla on oikeus kokea olevansa arvokas, tärkeä ja onnellinen omana itsenään. (Laaksonen 2022: 147.) Tunnetaitojen opettelussa nämä samat päämäärät ovat varmasti sopivia.

3.6 Lapsen osallisuuden vahvistaminen musiikin keinoin

Leena Turja artikkelissaan *Lapset osallisina - Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria* (2011: 4) kertoo osallisuuden tarkoittavan sitä, että lapsilla on mahdollista vaikuttaa siihen toimintaan, johon osallistuvat. Sitä ei tule sekoittaa osallistumiseen. Osallistuminen on toimintaa, joka tapahtuu muiden ehdoilla, jolloin lapsi on vain mukanaolija. (Turja 2011: 4.)

Osallisuuden merkitystä on korostettu lähivuosina varhaiskasvatuksessa. Tärkeänä lähtökohtana osallisuuden toteutumiselle on Lapsen oikeuksien sopimus. Lapsen oikeuksien sopimukseen viitataan myös varhaiskasvatussuunnitelmassa. (Turja & Vuorisalo 2017:36.) Varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa painotetaan lapsen osallisuutta ja lapsen on oikeutta ilmaista itseään, kertoa mielipiteitään ja tulla ymmärretyksi sellaisilla ilmaisukeinoilla mihin hän kykenee (Talentia 2017: 18). Varhaiskasvatuksen perusteissa (2018: 14) kerrotaan varhaiskasvatuksessa opittujen

tietojen ja taitojen vahvistavan lasten osallisuutta ja aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Varhaiskasvatuksen paikat ovatkin hoidon ja kasvatuksen lisäksi kulttuurinen kokemus (Ruokonen 2011: 122). Varhaiskasvatuksen paikat ovat kohtaamispaikkoja, joissa kasvattajat, vanhemmat ja lapset kohtaavat. Sen lisäksi, että ympäristö muovaa lapsia, niin myös lapset itse muokkaavat ympäristöjään. Lapsen osallisuus ulottuu itsensä ja oman perheen lisäksi myös varhaiskasvatukseen, joka on lasten sosiaalinen yhteisö. Varhaiskasvatuksen musiikkitoiminnan kautta lapset kokevat kokonaisvaltaisesti eri aistimuksia, tuntemuksia ja ilmaisuja, kuten kauneutta, jännitystä, iloa ja niiden vastakohtia. Näiden kautta lasten arvostukset, asennoitumiset ja näkemykset alkavat hahmottumaan. Keskeisempänä oppimisprosessina tässä nousee empatian ja samastumisen oppiminen. (Ruokonen 2011: 122-123.) Osallisuuden toteutuminen vaatii perusedellytyksiä onnistuakseen, kuten lapsiryhmän ja kasvattajien luottamuksen itsen ja muihin, kommunikaation yhteisellä kielellä, tiedonsaannin ja materiaaliset resurssit kuten toimintatilat ja materiaalit (Turja & Vuorisalo 2017: 48-49). Musiikkituokioissa lasten osallisuutta voi vahvistaa kuulemalla lasten ideoita. Osallisuus perustuu yhdenvertaisuuteen ja vapaaehtoisuuteen (Turja & Vuorisalo 2017: 47), joten lapsille on musiikkituokioissa tarjottava mahdollisuus joko osallistua tai olla osallistumatta.

4 Kehittämistehtävä

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyön kuuluu olla joko laadullinen tutkimus, määrällinen tutkimus tai toiminnallinen työ. Minä valitsin toiminnallisen työn. Halusin tehdä materiaalia tukemaan teoreettista viitekehystä. Tämä varhaiskasvatukseen sopiva materiaalipaketti tulee olemaan pitkällä tähtäimellä asiakkaita parhaiten palveleva, kun sen pariin voi palata kerta toisensa jälkeen. Näin myös suunnitelmallisuus toteutui.

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on luoda ammatilliselle kentälle käytännöllistä toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä. Toteuttaa voi jonkinlaisen konkreettisen tuotoksen. (Vilka & Airaksinen 2003:9.) Työelämäkumppanin saaminen mukaan toiminnalliseen opinnäytetyöhön on suositeltavaa (Vilka & Airaksinen 2003: 16). Sain työelämäkumppanikseni yksityisen päiväkodin, jonka esittelen myöhemmin opinnäytetyössäni. Tuotokseksi päätin tehdä musiikkituokiota tukevat kortit.

Opinnäytetyötäni varten toteutin materiaalipaketin, joka sisältäisi noin viisi toiminnallista musiikkilaululeikkiä, joista jokainen tukee vertaisryhmän empatia- ja tunnetaitojen kehittymistä. Valitsin viisi kappaletta lauluja, ja tein niistä musiikkituokiota varten kortit, joiden avulla ohjasin musiikkituokion lapsille. Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu tietoperusta ja teoreettinen viitekehys (Vilka & Airaksinen 2003: 30) ja myöhemmin opinnäytetyössäni esittelenkin materiaalipakettia varten valitsemani laulujen teoreettiset taustat.

Musiikkituokiota varten suunnitelluissa korteissa pidin tärkeänä muistaa lapsen osallisuuden mahdollistamisen. Korteista vain viimeinen on sellaisia, jolla on sitova paikka eli sen tehtävä on ilmoittaa musiikkituokion lopettaminen. Tuttujen laulujen toistaminen luo lapselle turvallisuuden tunteen (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017: 90). Muita kortteja voisi käyttää satunnaisessa järjestyksessä.

Valitsin materiaalipakettiin lauluja, joissa eri menetelmien myötä tunnetaitojen opettelua harjoitellaan. Mukana on lauluja, joissa huomioidaan lasten yksilöllisyys sekä sellaisia lauluja, joissa lasten osallisuus toteutuu. Esimerkiksi laulussa ”Minä Paijailen” jokainen lapsi saa valita vuorollaan tekemisen, jota muu ryhmä toteuttaa. Valitsin lauluja, joissa on yhteislaulua ja yhdessä soittamista. Käyn kortit läpi yksitellen myöhemmin opinnäytetyössäni ja selvennän miksi valitsin näitä menetelmiä. Halusin, että kortit olisivat kestäviä, jotta lapset saisivat katsoa ja tutkia niitä. Suunnittelin kortit tietokoneella, tulostin ja laminoitin ne, jotta ne kestäisivät paremmin niin lasten kuin aikuistenkin käsittelyä.

4.1 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Sain yhteistyöhön kanssani INTO SCHOOL International Preschoolin (jatkossa INTO Preschool), joka oli myös työpaikkani. Toimin päiväkodissa lastenhoitajana samaan aikaan, kun toteutin musiikkituokiot. INTO Preschool on yksityinen ja suunnattu 1-6-vuotiaille lapsille. INTO Preschool on musiikkipainotteinen päiväkotikoti, jossa luovuus on osa lasten jokapäiväistä toimintaa, ja siellä puhutaan sekä suomea että englantia. Päiväkodin tavoitteena on innostaa lapsia tarinankerrontaan, musiikintekemiseen, uteliaisuuteen ja rohkeuteen sekä vaalia jokaisen lapsen omaa luovuutta, itseluottamusta. INTO Preschoolin toiminnan perusteena on antaa lapsille tilaa ja keinoja tunteiden käsittelyä lisäksi myös ryhmässä toimimiseen. (Into Preschool.) Koin, että INTO Preschoolin pedagoginen perusta on otollinen opinnäytetyötäni varten. Koska olin töissä INTO Preschoolissa, niin lapsiryhmä oli minulle musiikkituokiota ohjatessa jo tuttu. Sain INTO Preschoolilta vapaat kädet toiminnan toteuttamiseksi. Päiväkodin johtajan kanssa so-

vimme, että kirjoitan itse tutkimusluvan ja päätän tuokioita varten päivämäärät. Yhteistyö päiväkodin kanssa sujui erinomaisesti. Päiväkodin perustajilta ja työntekijöiltä sain tukea ja kannatusta luomaani materiaalia kohtaan.

4.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyötä varten tein tutkimusluvan (Liite 2). Työelämän kumppanini, INTO Preschool, tulosti luvan ja annoin sen päiväkodin lasten vanhemmille luettavaksi sekä allekirjoitettavaksi. Pyysin tutkimusluvassani vanhempien suostumusta siihen, että lapset saavat osallistua ohjaamaani musiikkileikkituokioon, jossa testaan tekemääni materiaalia, jonka tavoitteena on erilaisten tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen sekä empatia- sekä tunnetaidon kehittäminen. Tutkimusluvassa mainittiin, että opinnäytetyösäni ei tulla mainitsemaan lasten nimiä. Sain luvan kaikilta perheiltä.

4.3 Musiikkituokioiden suunnittelu

Musiikkitoimintaa toteutetaan kokonaisvaltaisesti lapsen musiikillisten taitojen ja tietojen rakentamiseen, ja suunnittelussa oli tärkeää ottaa huomioon lasten maailma ja osallisuus, jotta lapsille syntyy kiinnostus musiikin harrastamiseen. Musiikkitoiminnan tulisi olla monipuolista: lasten kanssa lauletaan, loruillaan, soitetaan ja kokeillaan eri soittimia, kuunnellaan musiikkia ja toteutetaan liikkumista musiikin mukana. Ja jotta lapset saavat mahdollisuuden kertoa tunteista, joita musiikki heissä herättää, niin mukaan voi ottaa sanallisen, kuvallisen ja kehollisen ilmaisun. (Lindeberg-Piironen, Ruokonen & Pantsu 2017: 344-345).

Musiikkitoiminnan suunnittelussa pidin mielessä musiikkikasvatuksen pedagogiset periaatteet ja lähtökohdat. Empatiataitoja edistävä ja tunnekasvatukseen nojaava toiminta kulki ikään kuin vierellä. Tunne- ja empatiataitojen kehittyminen osana musiikkitoimintaa on varmasti tervetullut lisä ja siitä ei ole mitään muuta kuin hyötyä.

Musiikkitoiminnan suunnittelu on oma prosessinsa ja osa opetustyön toimintakokonaisuutta. On otettava huomioon etukäteen asetetut tavoitteet ja opetuksellinen toimintakokonaisuus. Työskentelyssä on tärkeää pitää mielessä lapsilähtöisyys. Lapsilähtöisyys on varhaiskasvatuksessa määritelty käsitys, jonka mukaan toimintaa suunniteltaessa on otettava huomioon lasten omat mielipiteet ja kuulla heitä (Turja & Vuorisalo 2017: 42.) Huolellinen suunnittelu edesauttaa lapsilähtöisen työskentelytavan. Kun perusasiat ovat kunnossa ja ohjaaja hallitsee oman roolinsa, niin hänen on helpompi en-

nakoida tulevia tilanteita ja hyödyntää sattumatekijöitä. Suunnittelussa otetaan huomioon jokaisen lapsen yksilöllisyys ja se, että lapsi saa toimia itselleen ominaisella ja motivoivalla tavalla. (Lindeberg-Piiroinen, Ruokonen & Pantsu 2017: 346-348.) Lapsen yksilöllinen tunteminen ja hänen vahvuuksiensa ja kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden merkitystä korostetaan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018: 10, 19). Pitäen mielessä lapsilähtöisyyden ja osallisuuden, suunnittelin musiikkituokioita varten lauluja, joissa lapset voivat vaikuttaa ohjattuun toimintaan. Avaan tätä opinnäytetyössäni myöhemmin, kun esittelen valitsemani laulut.

Varhaiskasvatuksessa voidaan luoda musiikkitoiminnan suunnittelulle pohja koko vuodelle. Tätä kutsutaan vuosisuunnitelmaksi. Vuosisuunnitelma jaetaan lukukausiin ja lukukaudet eri periodeihin teemoittain tai kuukausittain. Jokaiselle periodille kirjataan tavoitteet ja teemat. Tämän pohjalta luodaan toimintasuunnitelma, jota toteutetaan musiikkituokioissa. (Lindeberg-Piiroinen, Ruokonen & Pantsu 2017: 358-359.) Mielestäni vuosisuunnitelmaan saisi helposti istutettua tunnekasvatuksen teemoja. Näin empatia- ja tunnetaitojen opettelu tulisi osaksi musiikkitoiminnan suunnittelua automaattisesti ympäri vuoden. Loin tunnekasvatusta tukevaan musiikkitoimintaan kortit siten, että niitä voi käyttää säännöllisesti ympäri vuoden eivätkä ne ole sidottuja tiettyyn teemaan tai vuodenaikaan.

Huhtinen-Hilden & Pantsu (2017: 379) toteavat, että musiikkituokion suunnitteluista ei voi antaa ohjekirjaa, jonka mukaan toimiminen takaisi onnistuneet tuokiot, mutta suunnitelmallisuudella pyritään merkityksellisiin kohtaamisiin, oppimiseen, itseilmaisuuksiin ja elämyksellisiin taidekokemuksiin vuorovaikutuksellisesti ja kokemuksellisesti. Kärpän (2019:24) mukaan empatiaa edistävän musiikkitoiminnan tulisi olla vuorovaikutteista ja toiminnallista. Suunnittelin kortit helposti lähestyttäviksi, yksinkertaisiksi ja mielenkiintoisiksi, mutta kuitenkin sellaisiksi, että niitä käyttäessä on ohjaajalla varaa improvisaatioon ja mahdollisuuden lapsilähtöisyyden huomioimiseen. Kärpän (2019:24-25) mukaan empatia- ja tunnetaitojen kehittymisen kannalta musiikkitoiminnan tulisi olla juostavaa. Reunaehdot suunnitteluun tuo lasten kehitys sekä lasten luonteenpiirteet ja temperamentit. On muistettava, että jokainen lapsi on erityinen ja ryhmä on aina ainutlaatuinen. (Huhtinen-Hilden & Pantsu 2017: 383.)

4.3.1 Lastenlaulujen käyttöluvut

Tuokioiden suunnittelussa tuli ottaa huomioon musiikin tekijänoikeudet. Jos päiväkodissa kuunnellaan musiikkia, niin siihen tarvitsee lisenssin. Musiikkia on myös mahdollista käyttää ilmaiseksi, jolloin se on teostovapaata. On viisi tilannetta, jolloin musiikin

käyttämisestä ei tarvitse maksaa: Musiikin tekijä myy oikeutensa kappaleisiinsa jälleennyjälle, musiikki on tehty maassa, jonka kanssa Teostolla ja Gramexilla ei ole sopimusta, musiikin tekijän kuolemasta ja äänitteen julkaisuvuodesta on yli 70 vuotta aikaa, kappale on kansansävelmä, tekijänoikeuksien hallinta on itsehallittua ja tekijänoikeuksien omistajat ovat rekisteröineet kappaleen itsehallinnointiin eli he hoitavat oikeuksien hallinnoinnin ilman tekijänoikeusjärjestöjen apua. (Musiikkiluvat 2020.)

INTO Preschoolilla on ostettu Musiikki päivätoiminnassa-lisenssi. Musiikki päivätoiminnassa-lisenssiä tarvitaan, jos musiikkia käyttää julkisesti liiketoiminnassa. Lupa on toimipaikkakohtainen ja hinta määräytyy asiakasmäärän suhteen. Tällä luvalla saa soittaa musiikkia päiväkodissa ja musiikin tekijät saavat korvauksen. (Musiikkiluvat 2021.) Pidin tätä lupaa tärkeänä, kun ryhdyin suunnittelemaan materiaalia. Ajattelin, että ryhmässä laulamisen sijaan tuokion ohjaaja voi halutessaan myös soittaa lauluja levyiltä.

Tekijänoikeudet ulottautuvat myös nuotteihin ja laulujen sanoihin. Kopiosto valvoo näitä lupia. Opetushallitus on hankkinut päiväkodeissa annettavaan varhaiskasvatukseen kopiointiluvan ja tätä lupaa saa käyttää kuvien, nuottien, laulujen sanojen ja lehtien kopioimiseen sekä skannaamiseen. Kopioita ja tulosteita saa jakaa opetusryhmälle sekä liittää osaksi opetusmateriaalia. Nuotteja saa käyttää opetuksen lisäksi myös päiväkodin järjestämässä maksuttomassa tilaisuudessa, jos yleisössä on pääasiassa päiväkodin lapsia, heidän läheisiään ja päiväkodin henkilökuntaa. Kopiointiluvalla saa myös muokata tai muunnella tekstiä vähäisissä määrissä, jotta opetettava asia voidaan havainnollistaa paremmin. Kopioon on myös merkittävä tekijän ja teoksen nimi. (Kopiosto N.D..)

4.3.2 Kohderyhmä

Musiikkitoiminnan kohderyhmänä oli 1-3-vuotiaiden lasten ryhmä INTO Preschoolissa. Kehittämistehtävänä oli luoda materiaalipaketti ja testata, miten tätä suunnittelemaani materiaalipakettia voidaan toteuttaa varhaiskasvatuksen nuorimmille lapsille. Suurin osa ryhmän lapsista oli 2-3-vuotiaita. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun näin ohjattua musiikkitoimintaa heidän kanssaan toteutettiin. Aiemmin musiikki on ollut päivittäin päiväkodin toiminnassa mukana, mutta ei näin ohjatusti.

Alle 3-vuotiaiden kanssa musiikkitoimintaa järjestäessä tulee pitää mielessä heidän valmiutensa osallistua ohjattuun toimintaan. 1-2-vuotiaalle aikuisen kanssa jaettu vuorovaikutus on tärkeää ja tätä tukee laulut ja lorut. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017). 1,5-2-vuotiaiden kehitykseen liittyy se, että tunteisiin eläydytään voimakkaasti

(Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017: 108). Tämän ikäisenä lasta suututtaa ja turhauttaa omat epäonnistumiset ja taitojen puute. Pettymysten sietämiset, vaikeiden tunteiden jakamiset ja hyväksytyksi tuleminen ovat tärkeitä kokemuksia, joissa lapsi hiljalleen ymmärtää lohdutusta saadessaan, että on tärkeä, vaikka olisikin kiukkuinen. Lapsi opettelee, että tunteisiin on lupa, mutta toista ei saa vihaisenakaan satuttaa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019.) Lindberg-Piironen ja Ruokonen (2017: 68-70) kirjoittavat, että 1-2-vuotias lapsi tutkii ja havainnoi ympäristöään kokonaisvaltaisesti kaikilla aisteillaan, tutustuu omaan kehoonsa ja tuntemuksiinsa ja osaa välittää niistä tiedon aikuiselle.

2-3-vuotiaat eivät yleensä vielä kykene yhteisleikkeihin, mutta leikkivät rinnakkain. Heidän ystävyysuhteensa alkavat hiljalleen kehittyä, mutta he opettelevat vielä lelujen jakamista sekä toisen huomioimista. 2-3-vuotiaiden on vielä haasteellista ymmärtää toisten ajatuksia ja tunteita. Tässä aikuisen tuki ja tunteiden sanoittaminen on tärkeää. 3-vuotiaana lapsi alkaa hiljalleen tunnistamaan, tiedostomaan ja ottamaan huomioon toisten tunteita. Tämän ikäisestä lapsesta on ihanaa tuottaa iloa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017.) 2-3-vuotiaana lapsen tunteet voivat vaihdella nopeaan tahtiin ja tunteita ilmaistaan voimakkaasti. Lapsen tunnetaitojen kehitystä auttaa, kun aikuinen ymmärtää ja opettaa lasta sanoittamaan tämän tunteitaan. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019.)

2-3-vuotiaana lapsen aistitoiminnot ja havainnot yhdistyvät niin tiedolliseen kuin kielelliseenkin kehitykseen, mutta lapsi ei välttämättä vielä ymmärrä musiikin, liikkeen tai visuaalisen havainnon suhteen. Laulaessaan lapsi usein leikkii, keinuu tai liikkuu. Lapsi harjoittelee motorisia taitojaan ja lasta tulee kannustaa. Hänen suorituksensa tulee hyväksyä vertailematta muihin. (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017: 72-74.) 2-3-vuotiaana lapsi osaa laulaa sävelmän suurin piirtein oikein ja oikeassa rytmissä sekä ymmärtää tempon vaihteluja Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017: 110).

4.4 Musiikkituokion kortit

Musiikkituokion kortteja on viisi kappaletta. Jokaisessa kortissa on toisella puolella laulun nuotit ja sanat sekä osassa mahdollisen laululeikin ohjeistus. Toisella puolella puolestaan pieni teksti selvitykseksi tuokion ohjaajalle siitä, miksi kyseinen laulu on valittu ja miten se on avuksi tunnekasvatuksen kehittymisessä. Lisäsin kortteihin yksinkertaisen kuvituksen. Lapsi oppii tunnistamaan musiikin kuvien kautta jo 1-1,5-vuotiaana (Lindberg-Piironen & Ruokonen 2017: 105). Alla esiteltynä yhden materiaalipaketin kortin molemmat puolet. Loput kortit ovat liitteenä (Liite 1).

Kiva, kun oot täällä

Jugoslavalainen kansansävelmä

Mik-ko-kul-ta, Mik-ko-kul-ta, ki-va, kun oot 1. tääl - lä! 2. tääl - lä!

Ai - jai, ai - jai - jai, ki - va, kun oot 1. tääl - lä! 2. tääl - lä!

Sanat julkaistu tekijän luvalla

Maija Simojoki

Lauletaan jokaisen lapsen nimellä.

Kuva 1. Materiaalipaketin "Kiva, kun oot täällä"-kortti.

Kiva, kun oot täällä-laulun avulla toivotetaan lapset tervetulleeksi musiikkituokioon ja huomioidaan positiivisesti jokaisen läsnäolo. Positiivisella huomioimisella luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen saa olla oma itsensä. Tämä edistää tunnetaitojen oppimista.

Tunnetaitojen opetteluun kuuluu vahvasti aikuisen rooli tunteiden sanoittajana. Tunteet nimetään ja hiljalleen niitä aletaan tunnistamaan itse sekä sen jälkeen ilmaisemaan ja säätelymään.

Aikuisen tehtävä on ohjata lapsien ajatuksia sellaiseen suuntaan, että lapsi huomaa hiljalleen myös muiden lasten tunnekokemuksia. Tämän laulun avulla pyritään huomioimaan kaikki ryhmän jäsenet tasavertaisesti ja ystävällisesti.

Noora Kelovaara 2022

Kuva 2. Materiaalipaketin "Kiva, kun oot täällä"-kortin kääntöpuoli.

Kiva kun oot täällä-laulun ajatuksena oli toivottaa jokainen lapsi yksilöllisesti mukaan tuokioon. Riihosen & Koskisen (2020: 68) mukaan on tärkeää, että aikuinen ilmaisee omat tunteensa sanallisesti. Tämä edesauttaa lasten tunteiden tunnistamisen ja niiden nimeämisen opettelua. Aikuisen vahvistaessa ja hyväksyttäessä lapsen tunteen lapsi tulee kuulluksi. (Riihonen & Koskinen 2020: 68.) Aikuisen antaman palaute on merkittävää ja sen tulee olla aina rakentavaa, rohkaisevaa ja aitoa (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017: 95). Myönteinen palaute luo hyvää mieltä, kannustaa ja ennalta ehkäisee häiritsevää käyttäytymistä, koska lapsi tietää toimineensa oikein (Lindeberg-Piironen, Ruokonen & Pansu 2017: 365).

Ihahaa-laulussa soitetään. Valitsin lapsille soittimiksi kapulat. Ajattelin, että kapulat ovat sellainen soitin, jota kaikenikäiset lapset kykenevät soittamaan. Laulun aikana on tarkoitus soittaa yhdessä samaan tahtiin. Kärppä (2019: 17) toteaa, että musiikki on sosiaalista toimintaa ja yhdessä soittaminen auttaa lapsia pyrkimään kohti ”me-yksikköä”, joka kannustaa lapsia toimimaan yhteistyöhaluisemmin. Kärppän (2019: 17-18) mukaan yhdessä soittaminen on kokemus, joka on luovaa toimintaa ja tällainen toiminta voi kehittää empatiataitoa. Kärppän (2019: 24) mukaan empatiataitoa kehittävässä musiikkitoiminnassa synkronoinnilla on tärkeä merkitys. Tällä tarkoitetaan yksilön sulautumista yhteiseen pyrkimykseen. Kapuloiden soittamisen valitsemisella tavoiteltiin tätä. Synkronisoinnin avulla lapsi voi mukautua toisen lapsen tahtiin ja tällä voi olla tärkeä vaikutus empatian kannalta (Kärppä 2019:24).

Empatiataitoa kehittävä musiikkitoiminnan tulisi sisältää myös jäljittelyä. Tämän avulla voidaan mahdollisesti jakaa toisten tunnetiloja ja näin ollen kokea empatiaa. (Kärppä 2019: 24.) Minä Paijailen- musiikkituokiokortin tarkoituksena on kannustaa lasta keksimään toimintaa, mitä toiset lapset voivat imitoida. Opettajan rooli on olla kannustava ja tehdä mukana mallintaen lapsille sekä innostaa ja sitouttaa heidät toimintaan mukaan. Lynda Lairdsin artikkelin mukaan musiikin yhdessä soittaminen ja sen luoma vuorovaikutus kasvattaa musiikkitaidon lisäksi myös empatiataitoa. Lairdsin mukaan musiikki mahdollistaa tunteiden tuntemisen ja niiden kautta muihin ihmisiin yhteyden luomisen. Lairds toteaa artikkelissaan empatian kehityksessä opettajan asenteella olevan merkitystä. Opettajan pitäisi olla sensitiivinen ja mallintaa empaattista käytöstä. Opettajan tulisi luoda lämmin positiivinen ilmapiiri uuden oppimiselle. (Lairds 2015: 56-61.) Lasten on tärkeää saada onnistumisen kokemuksia ja itsetunnon vahvistamista. Erityisesti tämä on

tärkeää lapsille, joilla on oppimisvaikeuksia, kehityksellisiä haasteita ja erilaisia toiminnallisia rajoitteita. Riittävällä ja oikea-aikaisella kannustavalla palautteella merkitystä lapsen myönteiselle minäkuvalle. (Turja 2017: 156.)

Tunnetaitojen kehittyminen, kuten taito tunnistaa, ymmärtää ja säädellä tunteita sekä lasten taito luoda ja ylläpitää ystävyyssuhteita kehittyvät rinta rintaan. Kun lapsi tulee tietoiseksi omista ja toisten tunteista, niin hänen sosiaaliset taitonsa kehittyvät vastuullisen käyttäytymisen suuntaan (Koivula & Laakso 2017: 115-116). Pikku Koira- musiikki-tuokiokortin ideana on peilata tunteita erilaisten äänenvoimakkuuksien kautta. Tuokion ohjaajalle kortin kääntöpuolella oleva selitys antaa käsityksen siitä, että tämän laulun jälkeen voidaan ryhmän kanssa yhdessä puhua siitä millaisia tunteita kovempaa laulettu ja hiljempaa laulettu kohdat laulajissa aiheutti. Laulun jälkeiselle keskustelle tulisi antaa aikaa ja käydä mahdollisuuksien mukaan esiinnoitettuja tunteita läpi rauhassa. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta tunnetaitojen kehittämisessä. Tätä voidaan toteuttaa keskustelemalla tunteiden syistä ja erilaisista keinoista niiden sietämiseen ja hallitsemiseen. (Koivula & Laakso 2017: 119.) Empatiataittoa kehittävä musiikkitoiminta pitää sisällään laulamisen, laululeikkien, musiikin kuuntelun, yhteismusisoinnin lisäksi myös tilanteista keskustelua (Kärppä 2019:24).

Viimeiseksi lauluksi valitsin ”muskareissakin” yleisesti käytössä olevan Loppulaulun. Tämän avulla lapset ymmärtävät, että musiikkituokio on ohi. Laulu on rauhallinen ja siihen liittyy helppo laululeikki, johon lapset voivat osallistua.

4.5 Musiikkituokioiden toteutus

Musiikkituokiot toteutettiin päiväkodin tiloissa kahtena erillisenä kertana. Kertojen välillä oli viikko. Tuokiot järjestettiin päiväkodin tilassa, jossa ei ollut leluja, vaan ainoastaan säkkituoleja, soittimia ja musiikkikortit, jotka olin tehnyt. Tuokiot järjestettiin päiväunien ja välipalan jälkeen. Tähän aikaan on lapsilla päivärytmin mukaan vapaata leikkiä ja iltapäiväulkoilu. Pohdimme ennen tuokioiden pitämistä ryhmän opettajan kanssa paljon sitä, mikä olisi tämän ikäisille lapsille paras aika pitää ohjattua musiikkitoimintaa. Ajattelimme, että päiväunien ja välipalan jälkeen lapsilla olisi energiaa keskittymiseen. Päätin ottaa tuokioon mukaan myös INTO Preschoolin maskottipehmoletun, joka on isokokoinen pehmeä pupupehmoletu. Maskottipehmoletu osallistuu moneen päiväkodin arjen toimintaan ja päiväkodin lapset tykkäävät halaila sitä.

4.5.1 Ensimmäinen musiikkituokio

Ensimmäisessä musiikkituokiossa vertaisryhmässä oli paikalla kaikki seitsemän lasta. Minun lisäksi musiikkituokioon osallistui ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja. Musiikkituokioiden tilan järjestäminen on tärkeää ja ohjaajan tulee ottaa huomioon siisteys, viihtyvyys ja turvallisuus (Lindeberg-Piironen, Ruokonen & Pantsu 2017: 363). Olin valmistellut tilan riisumalla sen häiriötekijöistä, kuten leluista. Istuimme lasten ja opettajan kanssa säkkituoleille ja lattialle muodostaen piirin. Aloitin tuokion esittelemällä kortteja. Lapset vaikuttivat olevan innokkaita korteista.

Ensimmäisen laulun, Kiva kun oot täällä, aikana kävimme kaikki lapset läpi ja yksilöllinen huomioiminen sai lapset hymyilemään. 1-3-vuotiaiden kanssa lauluvastuu on ohjaajilla ja ohjaajalla tulee olla rohkeutta laulaa ja innostaa lapsia mukaan. Ryhmän opettaja ja minä lauloimme, muutama vanhempi lapsi lauloi myös mukana, loput lapset kuuntelivat. Osa lapsista tanssi musiikin mukana. Lindeberg-Piironen & Ruokosen (2017: 107-112) mukaan musiikin mukana liikkuminen ei ole vielä hallittua 1,5-2-vuotiailla, mutta lapsen kolmannella ikävuodella liikekoordinaatio kehittyy ja perusrytmin löydettyä lasten on helpompi liikkua musiikin mukana.

Ennen toista laulua, joka oli Ihahaa, jaoin kaikille lapsille kapulat. Kerroin, että laulamme Ihahaa-laulun. Lapset ilahtuivat laulusta, joka oli kaikille tuttu. Lapset olivat käyttäneet soittimia jo aiemmin. INTO Preschoolissa soittimet ovat lasten saatavilla päivittäin, ja lapset ovat saaneet soitella niitä, mutta yhdessä soittamista emme olleet vielä harjoitelleet. Oli siis oletettavissa, että yhdessä samaan rytmiin soittaminen ei vielä 1-3-vuotiaiden lasten kanssa onnistu. Vaikutti kuitenkin, että lapset tykkäsivät kapuloita kuitenkin soittaa. Perusrytmi alkaa hahmottumaan noin 1-1,5-vuotiaille toiston kautta (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017: 106). Moni lauloi tuttua laulua mukana. Lapset saivat tuoda soittimet itse takaisin. 2-3-vuotiaat lapset pitävät auttamisesta ja järjestämisestä, joten musiikkituokioissa on hyvä ottaa lapset avuksi mm. soittimien jakamisessa ja niiden takaisin viennissä (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017:110).

Kolmas laulu oli Minä Paijailen. Laulun aikana sai jokainen lapsi vuorotellen valita tekemisen, jota ryhmän muut lapset ja aikuiset tekisivät. Lapset valitsivat mielellään vuorotellen tekemistä. Osa lapsista tarvitsi ohjausta ja ideoita tekemisen valitsemiseen. Ryhmän kanssa halattiin, niin ystävää kuin pupupehmolelua, hypeltiin, siliteltiin ja taputettiin. Empatian kehittymisen kannalta vuorovaikutuksella, läheisyydellä ja kosketuksella on tärkeä rooli (Kärppä 2019:24). Laulun aikana osa lapsista intoutui tanssimaan rie-

hakkaammin ja osa ryhtyi juoksemaan ympäri huonetta. Iloa ja läheisyyttä ei toiminnasta puuttunut, mutta meillä oli vaikeuksia saada rauhoitettua tilannetta seuraavaa musiikkituokiokorttia varten. Osa lapsista istui kiinnostuneena toimintaan osallistuen, mutta joidenkin kohdalla vaikutti siltä, että jaksamista ohjattuun toimintaan osallistumiseen ei enää ollut. Tässä vaiheessa lapset olivat olleet musiikkituokiossa mukana noin 15 minuutin verran. Päätimme ryhmän opettajan kanssa, että osa lapsista siirtyisi puheutumaan iltapäiväulkoilua varten ryhmän opettajan kanssa ja osa lapsista jatkaisi musiikitoimintaa kanssani. Tämä oli hyvä päätös. Rauhallinen musiikkituokio jatkui muutaman lapsen kanssa.

Seuraavan laulun, Pikku koiran, aikana lapsia oli musiikkituokiossa mukana kolme. Lapsille tämä laulu oli tuttu, sillä olimme sitä laulaneet jo aiemmin ryhmän kanssa. Lapset lauloivat mukana. Yksi lapsista lauloi innokkaasti tilassa tanssien hymy huulilla, kaksi muuta istuivat ja lauloivat mukana. Lasten oli helpompaa laulaa kovia ääniä, kuin hiljaisia ääniä. Huomasin, että lasten energiat olivat suuntautuneet laulamiseen ja tanssimiseen, joten lauloimme laulua monella eri eläimellä sen sijaan, että olisimme keskustelleet äänenvoimakkuuksiin liittyvistä tunnetiloista.

Viimeinen laulu, Loppulaulu, oli lapsille tuttu. Laulun mukana tehtiin laululeikki, ja näyttyi, että lapset tykkäsivät leikkiä laulun mukana. Lapset ymmärsivät tämän olevan viimeinen laulu. Lindeberg-Piiroinen, Ruokonen ja Pansu (2017: 364) kirjoittavat, että musiikkituokiot kannattaa lopettaa joka kerta samankaltaisesti. Katsoimme lasten kanssa vielä musiikkituokion päätteeksi yhdessä kortteja.

4.5.2 Toinen musiikkituokio

Toiseen ohjaukseen osallistui vain kolme lasta. Olimme päättäneet tämän ryhmän opettajan kanssa ennakkoon. Halusimme katsoa voisiko pienryhmässä toimiminen auttaa lasten keskittymistä ohjattuun toimintaan. Musiikkituokio oli edellistä kertaa rauhallisempi ja keskittyminen tiiviimpää. Kävimme kortit samassa järjestyksessä läpi kuin ensimmäisellä kerralla. Lapset näyttivät muistavan kortit. Tutut kortit ilahduttivat lapsia, mutta aikuisen ohjaamisella oli suuri merkitys tuokiossa. Aikuisen tehtävä on olla aina kohderyhmää varten ja antaa lapsille innostusta ja nähdä asioita lapsen näkökulmasta. (Lindeberg-Piiroinen, Ruokonen & Pansu 2017: 360). Innostumiseni ohjaajana oli aitoa ja toivoin, että tunnetilani tarttui lapsiin. Ohjaaja voi nimeämällä tunteita auttaa lasta rohkaisemaan tunteitaan (Kullberg-Piilola 2005: 23). Kerroin tuokion alkuun, että olen

iloinen, että lapset ovat osallistuneet tuokioon. Sanoitin muitakin tunteitani tuokion aikana ääneen. Pienryhmässä saimme käytyä kaikki kortit suunnitellusti läpi ja tunnetiloista keskustelulle oli enemmän tilaa.

5 Pohdinta

Tunnetaitoja kehittävän musiikkitoiminnan järjestäminen oli mukavaa, mutta toteuttamisessa tuli vastaan myös erilaisia haasteita. Haasteiden lisäksi toiminnan toteuttamisen myötä heräsi ajatuksia toiminnan jatkokehittämisestä. Näistä keskeisimpänä se, että olisi ollut mielenkiintoista järjestää musiikkitoimintaa eri ikäisten lasten ryhmille. Tämän myötä olisi voitu havainnoida, miten opinnäytetyössäni luotu materiaali toimisi vanhemmille lapsille.

Alle kolmevuotiaille lapsille tämän kaltaisen toiminnan järjestämisessä oli haasteita. Osittain tähän varmasti vaikutti pandemia-aika, jolloin musiikkileikkikoulutoimintaa ei ollut järjestetty, joten lapset eivät olleet osallistuneet ennen varhaiskasvatukseen tuloa juurikaan ohjattuun toimintaan. Toimintaan osallistuvat lapset olivat iältään 1-3-vuotiaita. Ikähaitari on melko suuri tämän ikäisillä lapsilla. Kuitenkin alle 3-vuotiaiden kanssa keho on lapsen olemuksessa ja toiminnassa luontaisesti mukana (Fredrikson 2011: 134), joten on hyvä, että suunnittelemassani musiikkituokiossa lasten ei tarvitse istua vaan he saavat liikkua, soittaa ja tanssia.

Toistuvissa tuokioissa, kuten musiikkituokioissa, tärkeää roolia näyttelevät yhteiset pelisäännöt. Näiden yhteisten pelisääntöjen noudattaminen on tärkeää, jotta jokainen lapsi pystyy halutessaan toimimaan oikein. (Lindeberg-Piiroinen, Ruokonen & Pansu 2017: 364). Yhteiset pelisäännöt muodostuvat toiston kautta. Lindeberg-Piiroisen & Ruokosen (2017: 119-120) mukaan 4-, 5- ja 6-vuotiailla on yleensä valmiuksia toimia yhdessä aikuisen ja ryhmän kanssa sekä osaa laulaa ryhmässä. Tämän ikäisille lapsille edellä kuvatun kaltainen toiminta on myös mieluisaa (Lindeberg-Piiroinen, Ruokonen & Pansu 2017: 119). Alle 3-vuotiaiden lasten kanssa taas ohjaajan rooli on keskeisessä asemassa. Ohjaajan tulee havainnoida, innostaa, ohjata ja opastaa lapsia. Johdonmukaisuus, ennalta sovitut säännöt ja kannustava ilmapiiri auttaa lapsia pysymään rauhallisina ja tuntemaan itsensä turvallisiksi. Vakaus ja johdonmukaisuus sekä ohjaajan aito hyväksyntä lasten kaikkia tunteita ja niihin liittyviin reaktioihin auttavat lapsia tunnetaitojen oppimisessa (Webster-Stratton 2011: 248-249.)

Toteuttamillani tuokioilla ohjaaminen ja havainnointi samanaikaisesti toteutui hyvin. Ryhmä, jota ohjasin, oli pieni, joten se mahdollisti lasten huomioimisen yksilöllisesti. Huomioin, että yksi osallistujista, jolla oli ollut muussa ohjatussa toiminnassa taipumusta vauhdikkuuteen, jaksoi osallistua ohjattuun musiikkitoimintaan hyvinkin keskittyneesti. Tuokioiden aikana tuli hyvin esille, että kun musiikin otti toiminnan tueksi, se selvästi vahvisti lapsen keskittymistä. Fredriksonin (2011:134) mukaan lapset kehittyvät yksilöllisesti myös temperamentiltaan, joten ei voi olettaa, että kaikki lapset toimisivat samankaltaisesti erilaisissa tilanteissa. Ohjaustuokioissa lasten persoonat ja mielenkiinnon kohteet tulivat hyvin esille heidän toiminnassaan. Tilanteissa osa lapsista innostui lauluista ja laululeikeistä, kun taas osa lapsista ryhtyi musiikkia kuullessaan riehakkaaseen ääntelyyn, leikkiin ja juoksuun. Toisaalta kaikki lapset eivät malttaneet keskittyä ohjattuun toimintaan.

Osallisuuden huomioiminen toteutuu luomani toiminnan avulla. Osallisuus ei ole ainoastaan yksittäisten lasten toiveiden täyttämistä vaan kaikkien ryhmän lasten erilaisten näkökulmien yhdessä kuuntelemista ja huomioon ottamista (Turja 2011: 8). Musiikkitoiminnassa toteutetaan jokaisen lapsen valintoja vuorotellen. Jokaisen lapsen valinta kuullaan ja toteutetaan.

Tunnetaitojen opettelu on korostunut varhaiskasvatuksen kentällä huomattavasti viimeisien vuosien aikana. Empatia- ja tunnetaidot kulkevat käsikädessä. Mikäli jo varhaiskasvatuksessa lähdetään rakentamaan lapsen tunne- ja empatiataitoja, niin se voisi mahdollisesti kitkeä kiusaamista pois ja ennaltaehkäistä monia mahdollisia haasteita ja ongelmia tulevaisuudessa. Mielestäni empatiaa tarvitsee saada kokea itse, että sitä osaa myös antaa eteenpäin. Tunteiden kokeminen, tunnistaminen ja säätteleminen tärkeä osa lapsen kehitystä ja myös koko elämän mukana kulkeva taito. Siksi koen, että on tärkeää, että näitä taitoja lähdetään kaikin mahdollisin keinoin opettelemaan jo varhaisesta iästä saakka. Olen sitä mieltä, että integroimalla tunne- ja empatiataitojen opettamisen musiikkikasvatukseen, sille löytyisi aina sen tarvitsema aika. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet sekä lapsia kiinnostava ja tavoitteellinen toiminta innostaa lapsia oppimaan lisää (Opetushallitus 2018: 76). Lairds (2015) kertoo musiikin auttavan tunteiden ilmaisussa ja toveruuden sekä yhteisöllisyyden muodostumisessa.

Vaikka musiikkitoiminnan ohjauksessa oli haasteita, pääsääntöisesti tunnetaitokortit toimivat 1-3-vuotiaiden ryhmässä hyvin. Edellisen luvun lopussa musiikkituokioiden kuvauksissa tulee hyvin esille nämä keskeisimmät haasteet, joista yksi on varmasti nimenomaan se, miten ohjattu toiminta vaatii aina lapselta kykyä keskittyä ohjaajaan

sekä toimintaan. Ohjaajana olikin hyvä muistaa, että lasten tunteiden säätely on vielä kehitysvaiheessa ja näin ollen lapsilta ei voinutkaan odottaa täydellistä keskittymistä. Ensimmäisellä ohjaukerralla myös uusi tilanne niin lapsille kuin tuokiota ensimmäistä kertaa toteuttavalle ohjaajalle loi oman jännityksensä, joka odotetusti näyttäytyi myös jonkin verran tilanteessa.

Musiikkituokiota pitävän ohjaajan on kyettävä lukemaan lasten vireystiloja. Ensimmäisellä musiikkikorttien testaamisen ohjaukerralla teimme valinnan ja päätimme, että levottomammat lapset lähtivät kesken pois ja siirtyvät ulkoilemaan. Jälkikäteen mietittynä olisin voinut myös ohjata lapsia eri tavoin. Olisin voinut muuttaa suunnitelmaa antamalla soittimia muiden laulujen ajaksi tai ohjata laulujen väliin laululeikin, jotta energiaa olisi päässyt purkamaan sen avulla. Halusin kuitenkin testata kortit sellaisenaan, kun olin ne suunnitellut.

Lasten, joilla on jo enemmän taitoja toimia ryhmässä, eli yli 3-vuotiaiden lasten kanssa kortteja voisi käyttää vapaammin. Kun ohjaaja tuntee ryhmän ja kun kortteja käyttää toistuvasti, voi tuokiolle antaa tilaa elää ja muodostua lasten vireystilan ja mielihalujen mukaan. Lauluja voi vaihdella, jos pitää mielessä teorit niiden takana. Empatiaa herättävää yhteissoittamista voi soveltaa mihin tahansa muuhun lauluun. Imitoimista, positiivista huomioimista, tunteista puhumista ja mallintamista voi käyttää muissakin lauluissa tai laululeikeissä. Toista kunnioittava vuorovaikutus ja toisen ilon jakaminen luovat taitoja, joilla harjoitellaan toisen huomioon ottamista (Laaksonen 2022: 138). Musiikkitoiminnan avulla näitä taitoja harjoitellaan ikään kuin huomaamatta. Ne ovat kuitenkin hyödyllisiä sosiaalisia taitoja, joita lasten tulee harjoitella, ja joiden avulla elämästä suhteessa muihin tulee helpompaa.

Kortit toimivat varmasti myös vanhempienkin lasten kanssa ja niitä voi soveltaa eri tavoin tunnekasvatuksen tukena. Vanhempien lasten kanssa kehittämäni materiaalia voi käyttää paremmin keskustelun avaajana kuin alle 3-vuotiaiden kanssa. Musiikkikortteissa olevien laulujen kautta pääsee luontevasti keskustelemaan tunteista. Lapsia voi aktivoida, rohkaista ja kannustaa jakamaan ajatuksiaan. Tunteiden tunnistamisen myötä voi miettiä miltä omat tunteet tuntuvat itsessä ja miltä toisen tunne tuntuu. Ohjaajan rooli on auttaa sanoittamisessa. Tämä korostuu varsinkin alle 3-vuotiaiden kanssa. Sen ikäiset lapset vielä opettelevat tunnetilojen nimeämistä (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017).

Positiivinen huomioiminen, yhdessä soittaminen, imitoiminen, tunteista puhuminen ja mallintaminen auttavat tunnetaitojen kehityksessä. Lapsille on hyväksi oppia nimeämään tunteita ryhmässä, jotta hän ymmärtää, että muillakin on samanlaisia tunteita ja ne ovat kaikki sallittuja. Hiljalleen ymmärrys niin omista tunteista kuin empatiastakin hehää. (Kullberg-Piilola 2005: 29-30.) Vertaisryhmässä musiikkituokioiden avulla tunnetaitojen opettelusta tulee kivaa yhteistä tekemistä, missä saa omana itsenään toimia aktiivisena toimijana.

Musiikkituokioiden järjestäminen vaatii ohjaajalta valmisteluja. Hänen tulee tuntee materiaalin lisäksi myös ryhmä ja sitoutua toistuviin ohjaustuokioihin. Musiikkituokioihin valitsemani kappaleet ja niiden toiminta nojaavat teoriaan. Valmiiksi suunniteltu materiaalipaketti tunnetaitojen oppimisen tueksi helpottaa varhaiskasvatuksen henkilökuntaa tämänkaltaisen toiminnan järjestämisessä. Järjestelmällisellä ja johdonmukaisella käytöllä tunnekasvatuksen harjoittelua voidaan tässä opinnäytetyössäni luomallani materiaalipaketin avulla halutessa tukea.

Lähteet

Aaltola, Elisa & Keto, Sami 2017. Empatia Myötäelämisen tiede. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Fredrikson, Maija 2011. Alle Kolmevuotiaan musiikilliset kontekstit. Teoksessa Louhivuori, Jukka, Paananen, Pirkko & Väkevä, Lauri (toim.): Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Jyväskylä: Suomen Musiikkikasvatusseura - FiSME r.y.

Goodman, A., Joshi, H., Nasim, B. & Tyler, C. 2015. Social and emotional skills in childhood and their long-term effects on adult life. Institute of Education.
<<https://www.eif.org.uk/report/social-and-emotional-skills-in-childhood-and-their-long-term-effects-on-adult-life>>

Huhtinen-Hilden, Laura & Pantsu, Leena 2017. Mitä tehdään, mitä tehdään pikkuinen Sanni? Musiikkitoiminnan suunnittelun suuntaviivoja. Teoksessa Lindeberg-Piironen, Anne. & Ruokonen, Inkeri (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus.

Huutilainen, Minna & Särkämö, Teppo 2012. Musiikkia aivoille läpi elämän. Suomen Lääkärilehti 17/2012. VSK 67: 1334-1339.

Into Preschool. 2021. Suomen Innostavin Päiväkoti. <<https://www.intopreschool.org>>
Luettu 1.5.2021

Isokorpi, Tia 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jalovaara, Esko 2009. Tunnetaidot tiedon rinnalle kasvatuksessa. Jyväskylä: Media-pinta.

Kalliopuska, Merja 1983. Empatia – tie ihmisyyteen. Helsinki: Kirjayhtymä.

Kirves, Laura & Stoor-Grenner, Maria. N.d. Kiusaavatko pienetkin lapset? Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto. <<http://www.slal.fi/doc/Kiusaavatko20pienetkin20lapset1.pdf>>

Kokkonen, Marja 2010. Ihastuttavat, vihasuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koivula, Merja 2010. Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Kuuluu julkaisusarjaan Jyväskylä studies in education, psychology and social research. Väitöskirja.

Koivula, Merja & Laakso, Marja-Leena 2017. Lapsen varhainen kehitys kommunikation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmista. Teoksessa Koivula, Merja, Siippainen, Anna & Eerola-Pennanen, Paula (toim.): Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino.

Kopioisto N.D. Teosten käyttäjille. Julkaisujen ja teosten kopiointi. Varhaiskasvatus. <<https://www.kopioisto.fi/kopioisto/teosten-kayttajille/julkaisujen-ja-teosten-kopiointi/varhaiskasvatus/>> Luettu 5.9.2021

Kullberg-Piilola, Tarja 2005. Miksi tunnetaitoja tarvitaan? Teoksessa Peltonen, Anne & Kullberg-Piilola, Tarja (toim.): Tunnetaito. Saarijärvi: LK-kirjat.

Kärppä, Sonja 2019. Varhaisiän musiikkikasvatus lapsen empatian kehittymisen tukena. Kasvatustieteiden tiedekunta. Varhaiskasvatuksen koulutus. Oulun yliopisto. Kandidaatintutkielma.

Laaksonen, Vilja 2022. Kaveritaidot varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Lairds, Lynda 2015. Empathy in the Classroom: Can Music Bring Us More in Tune with One Another? Music Educators Journal. 2015;101(4):56-61. <<https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0027432115572230>> Luettu 18.4.2021

Lingberg-Piiroinen, Anne & Ruokonen, Inkeri 2017. Lapsi ja musiikki. Teoksessa Lingberg-Piiroinen, Anne. & Ruokonen, Inkeri (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus.

Lingberg-Piiroinen, Anne & Ruokonen, Inkeri 2017. Musiikki ja me. Teoksessa Lingberg-Piiroinen, Anne. & Ruokonen, Inkeri (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus.

Lingberg-Piiroinen, Anne, Ruokonen, Inkeri & Pantsu, Leena 2017. Musiikkitoiminnan suunnittelu. Teoksessa Lindeberg-Piiroinen, Anne. & Ruokonen, Inkeri (toim.): Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Helsinki: Classicus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2021. Ammattilaisille. Kouluille ja oppilaitoksille. Kiusaamisen ehkäiseminen. Vertaissuhteet. <<https://www.mll.fi/ammattilaisille/kouluille-ja-oppilaitoksille/kiusaamisen-ehkaisuvertaissuhteet/>> Luettu 31.3.2022

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. 1-2v. 1-2-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>> Luettu 31.3.2022

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. 2017. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. 1-2v. 1-2-vuotiaan sosiaalinen kehitys. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/1-2-v/1-2-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>> Luettu 5.9.2021

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2019. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. 2-3v. 2-3-vuotiaan persoonallisuuden kehitys. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/2-3-v/2-3-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>> Luettu 31.3.2022

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017. Vanhempainnetti. Lapsen kasvu ja kehitys. 2-3v. 2-3-vuotiaan sosiaalinen kehitys. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/2-3-v/2-3-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>> Luettu 5.9.2021

Musiikkiluvat.fi Gramex & Teosto 2021. Musiikki päiväpalvelutoiminnassa. <<https://www.musiikkiluvat.fi/musiikki-paivapalvelutoiminnassa/>> Luettu 28.4.2021

Musiikkiluvat.fi Gramex & Teosto 2020. Teostovapaa musiikki - onko sellaista? <<https://www.musiikkiluvat.fi/kuulokanavalla/teostovapaa-musiikki/>> Luettu 19.4.2021

Mäntymaa, Mirjami, Luoma, Ilona, Puura, Kaija & Tamminen, Tuula 2003. Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 119 (6): 459-465.

Opetushallitus 2020. Tunteesta tunteeseen -ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. Opettajan aineisto. <<https://www.opph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen>>

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2018:3a. Helsinki: Opetushallitus. <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf>

Peltonen, Anne 2005. Tunnetaidot ovat kaikkien ulottuvilla. Teoksessa Peltonen, Anne & Kullberg-Piilola, Tarja (toim.): Tunnetuksi. Helsinki: Lasten Keskus.

Riihonen, R. & Koskinen, M. 2020. Kuinka kiukku kesytetään? Lasten aggressiokasvatus. Jyväskylä. PS-kustannus.

Rosvall, Minna 2021. Koulukiusaamista kitketään nyt uusin keinoin - tutkimuksessa lapsille näytetään kuvitteellisia puhutteluvideoita ja etsitään tunnekylmiä piirteitä. Julkaistu Yle.fi 12.4.2021 <<https://yle.fi/uutiset/3-11875010>> Luettu 28.4.2021

Ruokonen, Inkeri 2011. Lapsen musiikillinen maailma. Teoksessa Hujala Eeva & Turja, Leena (toim.): Varhaiskasvatuksen Käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Talentia ry 2017. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilöstön eettiset ohjeet. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/docs/Talentia_Etiikka-opas_2017.pdf>

Turja, Leena 2011. Lapset osallisina - Kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. VARHAISKASVATUS TÄNÄÄN. Suomen Varhaiskasvatus ry:n verkkolehti. 05/2011: 1-5. <<https://docplayer.fi/55720352-Lapset-osallisina-kohti-uutta-varhaiskasvatuskulttuuria.html>> Luettu 27.3.2022

Turja, Leena 2017. Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa Koivula, Merja, Siippainen, Anna & Eerola-Pennanen, Paula (toim.): Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino.

Turja, Leena & Vuorisalo, Mari 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessä. Teoksessa Koivula, Merja, Siippainen, Anna & Eerola-Pennanen, Paula (toim.): Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Virtanen, Anniina 2021. Helsingiläiskoulussa opetettiin tunne- ja vuorovaikutustaitoja: tulokset olivat ällistyttäviä - ”Tämä voisi olla kokonaan oma oppiaineensa”. Julkaistu Helsingin Uutiset 21.3.2021 <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/3994589?fbclid=IwAR2FA7xuStFG6p2LqZBzGNGtPJ0_77H-X-PKvh7leD1-7Gfj6dQZ0uhtGzl> Luettu 2.5.2021

Webster-Stratton, Carolyn 2011. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Helsinki: Profami Oy.

Materiaalipaketti

Näiden musiikkikorttien tarkoituksena on tukea lasten tunnetaitojen kehittymistä. Jokainen laulu ja siihen liittyvä toiminta on valittu teoriaan ja tutkimuksiin nojaten.

Lisätietoa löydät opinnäytetyöstäni "Musiikkitoiminta varhaiskasvatuksessa tunnekasvatuksen tukena. Materiaalipaketti 1-3-vuotiaiden musiikkitoimintaan."

Kortteja voi hyödyntää muidenkin ikäisille niin yksittäin kuin pakettinakin.

Kiva, kun oot täällä
Jugoslavialainen kansansävelmä

Mik-ko-kul-ta, Mik-ko-kul-ta, ki-va, kun oot 1. tääl - lä! 2. tääl - lä!

Ai - jai, ai - jai - jai, ki - va, kun oot 1. tääl - lä! 2. tääl - lä!

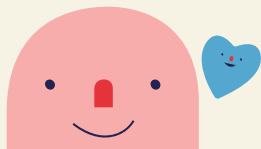
Sanat julkaistu tekijän luvalla
Maija Simojoki

Lauetaan jokaisen lapsen nimellä.

Kiva, kun oot täällä-laulun avulla toivotaan lapset tervetulleeksi musiikkituokioon ja huomioidaan positiivisesti jokaisen läsnäolo. Positiivisella huomioimisella luodaan turvallinen ilmapiiri, jossa jokainen saa olla oma itsensä. Tämä edistää tunnetaitojen oppimista.

Tunnetaitojen opetteluun kuuluu vahvasti aikuisen rooli tunteiden sanoittajana. Tunteet nimetään ja hiljalleen niitä aletaan tunnistamaan itse sekä sen jälkeen ilmaisemaan ja säätelämään.

Aikuisen tehtävä on ohjata lapsien ajatuksia sellaiseen suuntaan, että lapsi huomaa hiljalleen myös muiden lasten tunnekokemuksia. Tämän laulun avulla pyritään huomioimaan kaikki ryhmän jäsenet tasavertaisesti ja ystävällisesti.

Minä pajailen *Elina Laakso*

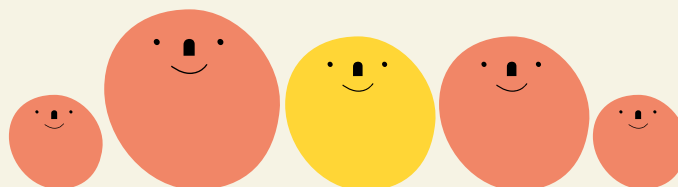

1. Mi - nä pai - jai - len, mi - nä pai - jai - len, mi - nä
 pai pai pai - jai - len.   pai pai pai - jai - len.

2. Minä nyökytän, minä nyökytän,
 minä nyö nyö nyökytän...

© Fazer Musiikki, Espoo   E. L.

Keksitään vuorollaan muuta yhdessä tekemistä,
 kuten taputan, vilkutan, hyppelen, kuiskailen...

Kun lapsiryhmästä jokainen valitsee tekemisen, saadaan jokaiselle ominainen ja motivoiva tapa osallistua toimintaan.

Lapsen osallisuus toteutuu.

Aikuinen mallintaa ja lapset imitoivat, tällä tapaa voidaan kehittää lasten empatiataitoa. Jäljittelemällä voidaan jakaa toisten tunnetiloja ja saada empatian kokemuksia.

Pikku koira *Soili Perkiö*

1. Pik-ku-koi-ra lau - laa hau hau hau, ve-nyt-te-lee kau - laa

hau hau hau. Pik-ku-koi-ra lau - laa hau hau hau,

ve-nyt-te-lee kau - laa, hau hau hau.

Harjoitellaan äänen käyttöä. Pikku koira laulaa hiljaisella äänellä, toisella kerralla iso koira laulaa lujempaa. Keksitään yhdessä muita eläimiä.

Yksi lapsen tärkeimmistä kehitystehtävistä on tunteiden säätelyn opettelu. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta tunnetaitojen kehittämisessä.

Tässä laulussa äänen voimakkuutta voidaan peilata erilaisiin tunnetiloihin.

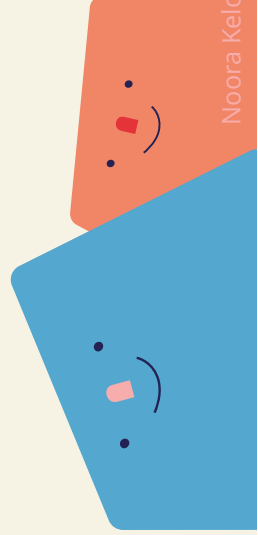
Laulun jälkeen aikuinen keskustelee lasten kanssa siitä, minkälaisia tunteita eri äänenvoimakkuudella laulettu kohdat aiheuttivat.

Keskustelulle tulisi ottaa aikaa.

Aikuinen voi ohjata keskustelua mm. tunteiden syihin sekä keinoihin niiden sallimiseen ja säätelyyn.

Noora Kelovaara 2022

Yhdessä soittaminen on sosiaalista toimintaa. Lapselle ominainen tapa oppia on yhdessä vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Yhdessä soittaminen auttaa lapsia pyrkimään kohti me-yksikköä. Me-ajatuksen ymmärtäminen kannustaa lapsia toimimaan yhteistyöhaluisemmin. Yhdessä soittamalla lapset voivat mukautua toisen tahtiin. Tämä kehittää empatiataitoa.

Noora Keloavaara 2022

1 hahaa

Marjatta Merilä.

1 - ha - haa, i - ha - haa, he - po hir - nah -
 D G H7

1. taa, i - ha - haa, oti - han rat - sas - taa.
 D G H7 Em

2. taa, juok - ses, he - po, hil - jaa, kan - nat pik - ku SIL - jaa.
 C G D7 Em

1. Kan - na ko - tiin saak - ka ke - vyi, kal - lis taak - ka.
 C G A7 D7 D7
 2. taak - ka.
 D7 Fine

D.S. con rep. al Fine
 Laina Latvala

© Warner/Chappell Music Finland Oy
 Yksityisesti julkaistu ja vuokrattavana musiikki julkaisijalla AB/Faber Music Ltd

 Soitetaan yhdessä kapuloilla.

Loppulaulu

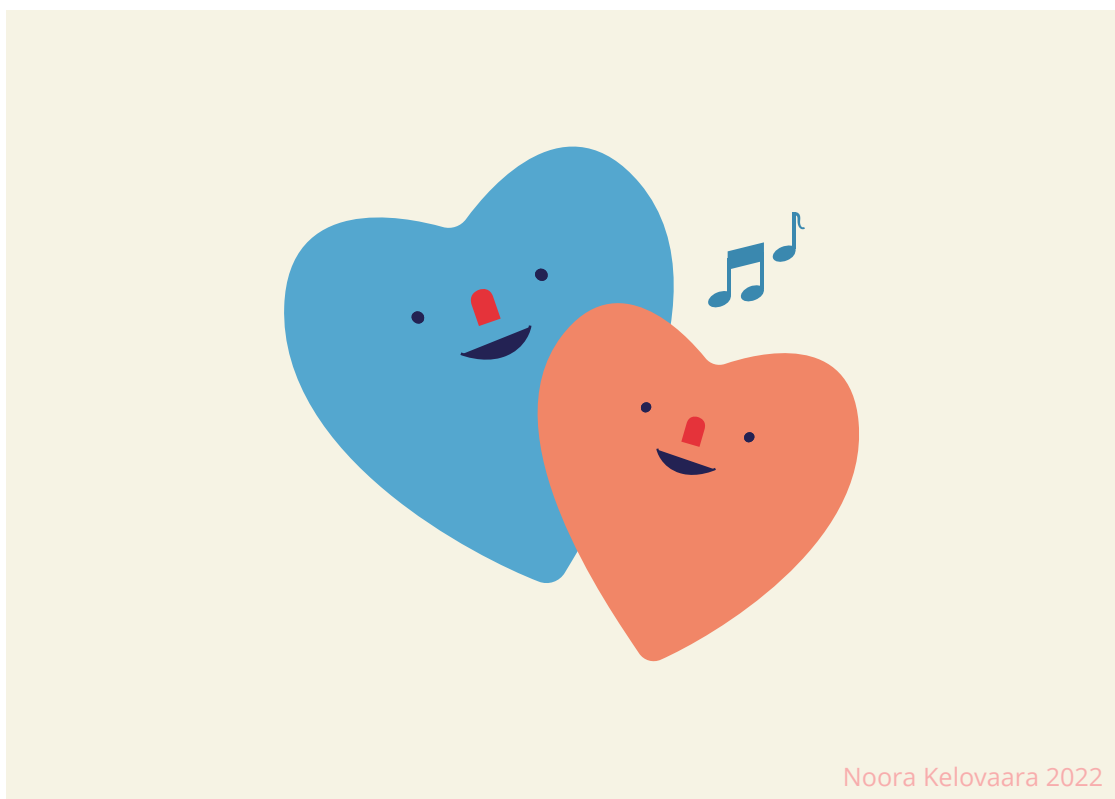
Suomalainen kansansävelmä

1. Sul - jen i - ha - nan soit - to - ra - si - an,
kier - rän lau - lu - ni kip - pu - raan.

© Warner Chappell Music, Finland Oy
Tryckt med tillstånd av Nordfabrics Music Publishing AB/Faber Music Ltd.

2 x D. C. al Fine

2. Muiston mukavan taskuun taputan
siihen saakka, kun tavataan.

Tutkimuslupa

Hello!

My name is Noora Kelovaara and I am studying social services with an early childhood education focus at Metropolia University of Applied Sciences.

I am doing my thesis about how to combine music education with social-emotional development with kids under the age of 7. I am lucky to have INTO Preschool partnering with me.

The goal of my thesis is to create supportive material package for INTO Preschool that they can use in music lessons with the focus being on recognizing and naming different feelings and developing empathy skills. Learning socio-emotional skills can be done while listening to music and singing or playing different instruments (e.g. through giving space to others, playing together as a group, naming feelings and emotions, talking about how a certain song makes us feel).

The aim is to study the connection between music and emotions more and create a material that I would test at INTO Preschool together with children. The material would be a set of cards that each has a music activity or a song promoting the development of social-emotional skills.

To test the material I will organize one to two music lessons later this spring at INTO Preschool. For this I would kindly ask your permission. Please mark below whether your child can take part in the guided music lessons and return the document signed to the preschool. Children's names won't be mentioned in my thesis.

I give permission for my child to participate in the music lesson as part of Noora Kelovaara's research project:

YES _____

NO _____

Thank you for collaboration!